

GLAVNI GRAD PODGORICA
SEKRETARIJAT ZA SOCIJALNO STARANJE

Lokalni plan za unapređenje socijalne
inkluzije
i
razvoj usluga socijalne i dječje zaštite
2024-2027

Podgorica, jul 2024. godine

SADRŽAJ

PRAVNI I INSTITUCIONALNI OKVIR.....	5
PRIORITETNE OBLASTI LOKALNOG PLANA.....	17
PRIORITETNE CILJNE GRUPE	18
CILJEVI LOKALNOG AKCIONOG PLANA ZA UNAPREĐENJE SOCIJALNE INKLUZIJE I RAZVOJ USLUGA SOCIJALNE I DJEČJE ZAŠTITE.....	21
LOKALNI AKCIONI PLAN ZA PERIOD 2024-2027	23
PLAN PRAĆENJA SPROVOĐENJA I PROCJENE USPJEŠNOSTI.....	52
PLAN KOMUNIKACIJE SA JAVNOŠĆU	52

ZNAČENJE SKRAĆENICA I IZRAZA KORIŠĆENIH U DOKUMENTU

Pojedini izrazi upotrijebljeni u ovom dokumentu imaju sljedeće značenje:

CSR je skraćenica za Centar za socijalni rad;

SDZ je skraćenica za socijalnu i dječju zaštitu;

JLS je skraćenica za jedinicu lokalne samouprave;

ZZZCG je skraćenica za Zavod za zapošljavanje Crne Gore;

MRSS je skraćenica za Ministarstvo rada i socijalnog staranja;

NVO je skraćenica za nevladine organizacije;

Pružalac usluge je ustanova, drugi oblik organizovanja i fizičko lice, za koju nadležni organ državne uprave utvrdi da ispunjava uslove za obavljanje djelatnosti socijalne i dječje zaštite i izda licencu za obavljanje djelatnosti;

Licenca je javna isprava, kojom se potvrđuje da pružalac/teljka usluge, odnosno stručni/a radnik/ca ispunjava utvrđene uslove i standarde za pružanje određenih usluga, odnosno obavljanje stručnih poslova u oblasti socijalne i dječje zaštite;

Korisnik/ca je pojedinac/ka odnosno porodica, koji su ostvarili pravo iz socijalne i dječje zaštite, odnosno za koje se sprovodi postupak za ostvarivanje prava;

Dijete je lice do navršene 18. godine života;

Mladi su lica od navršene 18 do 26 godine života;

Porodicu čine bračni, odnosno vanbračni drugovi i djeca (bračna, vanbračna, usvojena i pastorčad) i srodnici u pravoj liniji bez obzira na stepen srodstva, kao i srodnici/ce u pobočnoj liniji uključujući i druge srodnike/ce koji zajedno žive; dijete koje ne živi u porodici ako je na redovnom školovanju u srednjoj školi, do kraja roka propisanog za to školovanje i bračni drug bez obzira gdje živi;

OSI (osoba sa invaliditetom) je lice koje ima dugoročna fizička, mentalna, intelektualna ili senzorna oštećenja koja u sadejstvu sa različitim barijerama mogu otežati puno i efektivno učešće ovih lica u društvu na osnovu jednakosti sa drugima;

MO je skraćenica za materijalno obezbjeđenje;

PAS je skraćenica za psihoaktivne supstance;

RE populaciju predstavljaju pripadnici/ce romske i egipćanske populacije;

Nasilje u porodici označava svako djelo fizičkog, seksualnog, psihičkog, odnosno ekonomskog nasilja do kojeg dođe u porodici ili domaćinstvu, odnosno između bivših ili sadašnjih supružnika ili partnera, nezavisno od toga da li učinilac dijeli ili je dijelio domaćinstvo sa žrtvom

UVOD

Socijalna i dječija zaštita je djelatnost od javnog interesa "kojom se obezbjeđuju i ostvaruju mjere i programi namijenjeni pojedincu i porodici sa nepovoljnim ličnim ili porodičnim okolnostima, koji uključuju prevenciju, pomoć u zadovoljavanju osnovnih životnih potreba i podršku". Ove mjere i programi najvećim dijelom obuhvataju obezbjeđivanje materijalnih davanja i usluga socijalne i dječje zaštite. Ostvarivanje javnog interesa u ovoj oblasti obezbjeđuju Crna Gora (država) i lokalna samouprava (opština), pod uslovima i na način propisan Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti.¹ Lokalna samouprava usvaja Lokalni plan aktivnosti za razvoj socijalnih servisa u okviru svojih Zakonom (član 38 Zakona o lokalnoj samoupravi) utvrđenih nadležnosti koje samostalno obavlja, u skladu sa zakonom². Planiranjem na lokalnom nivou i uspostavljanjem socijalnih servisa u zajednici odgovara se na potrebe ranjivih grupa stanovništva, njihovu veću socijalnu uključenost i unapređenje kvaliteta života.

Lokalni akcioni plan za unapređenje socijalne inkluzije i razvoj usluga socijalne i dječje zaštite 2024-2027 (u daljem tekstu: Lokalni plan) je strateški dokument koji ima za cilj da identifikuje trenutno stanje u oblasti socijalne zaštite u Podgorici, te predloži konkretne aktivnosti za unapređenje položaja ranjivih grupa stanovništva kroz dostupnost i efikasno pružanje usluga građanima Glavnog grada. Lokalni plan sadrži različite aktivnosti iz domena promocije ljudskih prava, osnaživanja ciljnih grupa, prevencije i smanjenja siromaštva, socijalne isključenosti i diskriminacije, itd. Imajući u vidu značaj rada na društvenoj koheziji i decentralizacije sistema socijalne i dječje zaštite, Glavni grad ovim dokumentom definiše i prioritetne usluge socijalne i dječje zaštite i materijalna davanja koja su neophodna građanima. Cilj je da sve što se realizuje bude prilagođeno potrebama, odnosno situaciji u lokalnoj zajednici. Lokalni plan za period 2024-2027. godine kreiran je u skladu sa nacionalnim i opštinskim pravnim okvirima i međunarodnim preporukama.

Proces izrade Lokalnog plana inicirao je i koordinirao Sekretarijat za socijalno staranje Glavnog grada. Rješenjem Gradonačelnice broj 01-018/23-10070 od 07.12.2023. godine formirana je radna grupa sastavljena od predstavnika Glavnog grada: Sekretarijata za socijalno staranje, Sekretarijata za finansijske poslove i analizu budžeta, Sekretarijata za lokalnu samoupravu i saradnju sa civilnim društvom, Sekretarijata za preduzetništvo i investicije, Ministarstva rada i socijalnog staranja, JU Centra za socijalni rad za Glavni grad Podgoricu, Golubovce i Tuzi, Instituta za javno zdravlje Crne Gore, kao i predstavnika nevladinih organizacija i udruženja: Centar za ženska prava, Udruženje Roditelji, Centar za prava djeteta Crne Gore, Organizacija slijepih za Podgoricu, Danilovgrad i Kolašin, NVO Dječije srce, LGBT Forum Progres, Udruženje paraplegičara Podgorica, Romski savjet, Juventas, Queer Montenegro, Pružite nam šansu, Phiren Amneca i Sigurna ženska kuća.

Tokom izrade Nacrta Lokalnog plana sproveden je i proces konsultacije zainteresovane javnosti. Tokom procesa konsultacija svoje komentare i prijedloge dostavili su i predstavnici institucija: Dom starih „Podgorica“, JU Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju, JU za smještaj, rehabilitaciju i resocijalizaciju korisnika psihoaktivnih supstanci Podgorica, Centar bezbjednosti Podgorica, Dom zdravlja Podgorica, ZZZCG – biro rada Podgorica, JU „Komanski most“,

¹ Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti ("Službeni list Crne Gore", br. 027/13 od 11.06.2013, 001/15 od 05.01.2015, 042/15 od 29.07.2015, 047/15 od 18.08.2015, 056/16 od 23.08.2016, 066/16 od 20.10.2016, 001/17 od 09.01.2017, 031/17 od 12.05.2017, 042/17 od 30.06.2017, 050/17 od 31.07.2017, 059/21 od 04.06.2021, 145/21 od 31.12.2021, 145/21 od 31.12.2021, 003/23 od 10.01.2023);

² Zakon o lokalnoj samoupravi ("Službeni list Crne Gore", br. 002/18 od 10.01.2018, 034/19 od 21.06.2019, 038/20 od 25.04.2020, 050/22 od 09.05.2022, 084/22 od 01.08.2022).

NVO Udruženje roditelja djece sa teškoćama u razvoju Podgorica. Pored navedenog, članovi Radne grupe organizovali su i konsultacije sa svojim ciljnim grupama putem sastanaka, a rezultati su uzeti u razmatranje u procesu kreiranja Lokalnog plana.

PRAVNI I INSTITUCIONALNI OKVIR

PRAVNI OKVIR

Polaznu osnovu za izradu Lokalnog plana u Glavnom gradu čini zakonski okvir koji uređuje oblast unapređenja kvaliteta života i zaštite građana od siromaštva, diskriminacije, socijalne isključenosti i nasilja, kao i okvir koji obezbjeđuje osiguranje pristupa neophodnim uslugama socijalne i dječje zaštite i materijalnim davanjima. Međunarodna dokumenta koja su relevantna za izradu ovog Lokalnog plana su:

- Povelja o osnovnim pravima Evropske Unije;
- Izmijenjena Evropska socijalna povelja;
- Univerzalna deklaracija UN o pravima čovjeka (1948. godina);
- Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima;
- Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima;
- Milenijumski razvojni ciljevi (2002. godina);
- Konvencija UN o pravima djeteta;
- Konvencija UN o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW);
- Konvencija o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija);
- Konvencija UN o pravima osoba sa invaliditetom;
- Strategija EU za prava osoba sa invaliditetom 2021-2030;
- Revidirana Evropska socijalna povelja;
- Načela Ujedinjenih nacija za starije ljude;
- Madridska deklaracija, i druga.

Izmijenjena Evropska socijalna povelja predstavlja važan dokument Savjeta Evrope u oblasti radnih i socijalnih prava, koja obavezuje strane ugovornice da prihvataju kao cilj svoje politike postizanje uslova u kojima u njoj navedena prava i principi, mogu biti djelotvorno ostvareni, a jedan od principa naveden je u Dijelu I Povelje pod brojem 14: „Svako ima pravo da koristi usluge službe socijalnog staranja“. Strane ugovornice se obavezuju da: „1. unapređuju ili obezbijede službe koje, metodama socijalnog rada, mogu da doprinesu socijalnom staranju i razvoju kako pojedinaca tako i grupa u zajednici, i njihovom prilagođavanju društvenoj sredini; 2. podstiču učešće pojedinaca i dobrovoljnih ili drugih organizacija u uspostavljanju i održavanju takvih službi“. Pored toga, od značaja je istaći i druga prava i principe navedene u dijelu I Povelje pod brojem 15, 17, 23, 30, 31: „Osobe s invaliditetom imaju pravo na nezavisnost, socijalnu integraciju i na učešće u životu zajednice“, „Djeca i omladina imaju pravo na odgovarajuću socijalnu, pravnu i ekonomsku zaštitu“, „Svako staro lice ima pravo na socijalnu zaštitu“, „Svako ima pravo na zaštitu protiv siromaštva i društvenog isključivanja“, „Svako ima pravo na stanovanje“.

Lokalni plan je izrađen u skladu i sa preporukama relevantnih nacionalnih strateških dokumenata: Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti (2022-2027), Nacionalne strategije rodne ravnopravnosti (2021-2025); Strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana (2021-2025), Programa za suzbijanje nasilja i vandalizma u školama (Ministarstvo prosvjete), Strategije za ostvarivanje prava djeteta za period 2019-2023. godine, Nacionalnog plana za

implementaciju Konvencije Savjeta Evrope o suzbijanju i sprečavanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija).

U okviru nacionalnog zakonodavstva, posebno su uzeti u obzir:

- Zakon o lokalnoj samoupravi³;
- Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti⁴;
- Zakon o zabrani diskriminacije⁵;
- Zakon o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom⁶;
- Zakon o zaštiti od nasilja u porodici⁷;
- Zakon o rodnoj ravnopravnosti⁸;
- Zakon o potvrđivanju Konvencije Savjeta Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija)⁹;
- Krivični zakonik Crne Gore¹⁰;
- Zakon o ratifikaciji Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima lica sa invaliditetom¹¹;
- Porodični zakon¹²;
- Zakon o prekršajima¹³ (posebno odredbe o maloljetnicima).

Zakonom o lokalnoj samoupravi je propisano da jedinica lokalne samouprave, odnosno njena skupština, „donosi planove i programe razvoja za pojedine oblasti” (član 38, stav 4). Dalje definiše da opština shodno mogućnostima, „učestvuje u obezbjeđivanju uslova i unapređenju djelatnosti: zdravstvene zaštite, obrazovanja, socijalne i dječje zaštite, zapošljavanja i drugih oblasti od interesa za lokalno stanovništvo i vrši prava i dužnosti osnivača ustanova koje osniva u ovim djelatnostima, u

³ Zakon o lokalnoj samoupravi ("Službeni list Crne Gore", br. 002/18 od 10.01.2018, 034/19 od 21.06.2019, 038/20 od 25.04.2020, 050/22 od 09.05.2022, 084/22 od 01.08.2022);

⁴ Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti ("Službeni list Crne Gore", br. 027/13 od 11.06.2013, 001/15 od 05.01.2015, 042/15 od 29.07.2015, 047/15 od 18.08.2015, 056/16 od 23.08.2016, 066/16 od 20.10.2016, 001/17 od 09.01.2017, 031/17 od 12.05.2017, 042/17 od 30.06.2017, 050/17 od 31.07.2017, 059/21 od 04.06.2021, 145/21 od 31.12.2021, 145/21 od 31.12.2021, 003/23 od 10.01.2023);

⁵ Zakon o zabrani diskriminacije ("Službeni list Crne Gore", br. 046/10 od 06.08.2010, 040/11 od 08.08.2011, 018/14 od 11.04.2014, 042/17 od 30.06.2017);

⁶ Zakon o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom ("Službeni list Crne Gore", br. 035/15 od 07.07.2015, 044/15 od 07.08.2015);

⁷ Zakon o zaštiti od nasilja u porodici ("Službeni list Crne Gore", br. 046/10 od 06.08.2010, 040/11 od 08.08.2011);

⁸ Zakon o rodnoj ravnopravnosti ("Službeni list Republike Crne Gore", br. 046/07 od 31.07.2007, "Službeni list Crne Gore", br. 073/10 od 10.12.2010, 040/11 od 08.08.2011, 035/15 od 07.07.2015);

⁹ Zakon o potvrđivanju Konvencije Savjeta Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (2013), <https://bit.ly/2yLL0RE>

¹⁰ Krivični zakonik Crne Gore ("Službeni list Republike Crne Gore", br. 070/03 od 25.12.2003, 013/04 od 26.02.2004, 047/06 od 25.07.2006, "Službeni list Crne Gore", br. 040/08 od 27.06.2008, 025/10 od 05.05.2010, 073/10 od 10.12.2010, 032/11 od 01.07.2011, 064/11 od 29.12.2011, 040/13 od 13.08.2013, 056/13 od 06.12.2013, 014/15 od 26.03.2015, 042/15 od 29.07.2015, 058/15 od 09.10.2015, 044/17 od 06.07.2017, 049/18 od 17.07.2018, 003/20 od 23.01.2020, 026/21 od 08.03.2021, 144/21 od 31.12.2021, 145/21 od 31.12.2021, 110/23 od 12.12.2023);

¹¹ Zakon o ratifikaciji Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima lica sa invaliditetom sa opcionim protokolom <https://bit.ly/2KUBr65>

¹² Porodični zakon ("Službeni list Republike Crne Gore", br. 001/07 od 09.01.2007, ("Službeni list Crne Gore", br. 053/16 od 11.08.2016, 076/20 od 28.07.2020);

¹³ Zakonu o prekršajima (posebno odredbe o maloljetnicima) ("Službeni list Crne Gore", br. 001/11 od 11.01.2011, 006/11 od 25.01.2011, 039/11 od 04.08.2011, 032/14 od 30.07.2014, 043/17 od 04.07.2017, 051/17 od 03.08.2017);

skladu sa zakonom” a takođe i „u skladu sa mogućnostima, uređuje i obezbjeđuje rješavanje stambenih potreba lica u stanju socijalne potrebe i lica sa invaliditetom i pomaže rad humanitarnih organizacija i nevladinih organizacija iz ovih oblasti” (član 27, stav 15 i 16).

Članom 17 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti, definiše da se „socijalna i dječja zaštita ostvaruje u skladu sa strateškim dokumentima kojima se utvrđuju dugoročni ciljevi i prioriteti razvoja socijalne i dječje zaštite”, a da njih čine „programi koje je potrebno realizovati u cilju unapređenja socijalne i dječje zaštite”, koje mogu „realizovati država, opština i pružaoci usluga”.

Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti definisana su prava iz socijalne i dječje zaštite: osnovna materijalna davanja i usluge socijalne i dječje zaštite. Materijalna davanja iz socijalne zaštite su: materijalno obezbjeđenje, lična invalidnina, dodatak za njegu i pomoć, zdravstvena zaštita, troškovi sahrane, jednokratna novčana pomoć, naknada roditelju ili staratelju korisnika lične invalidnine. Materijalna davanja iz dječje zaštite su: naknada za novorođeno dijete, dodatak za djecu, troškovi ishrane u predškolskim ustanovama, pomoć za vaspitanje i obrazovanje djece i mladih sa posebnim obrazovnim potrebama, refundacija naknade zarade i naknada zarade za porodiljsko, odnosno roditeljsko odsustvo, naknada po osnovu rođenja djeteta i refundacija naknade zarade. Usluge socijalne i dječje zaštite obuhvataju: podršku za život u zajednici, savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge, smještaj, neodložne intervencije i druge usluge.¹⁴

Tabela 1. Usluge socijalne i dječje zaštite

Usluge socijalne i dječje zaštite	
Podrška za život u zajednici	Pomoć u kući
	Stanovanje uz podršku
	Svratište
	Personalna asistencija
	Tumačenje i prevođenje na znakovni jezik
	Dnevni boravak
Savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge	Savjetovanje
	Terapija
	Medijacija
	SOS telefon
Usluge smještaja	Porodični smještaj - hraniteljstvo
	Porodični smještaj
	Smještaj u ustanovu
	Prihvatište-sklonište
Neodložne intervencije	Usluge neodložne intervencije pružaju se radi osiguranja bezbjednosti u situacijama koje ugrožavaju život, zdravlje i razvoj korisnika i obezbjeđuju se 24 sata dnevno
Drugo	Ostale usluge

¹⁴ Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti („Službeni list Crne Gore”, br. 27/2013, 1/2015, 42/2015, 47/2015, 56/2016, 66/2016, 1/2017, 31/2017 - odluka US, 42/2017 i 50/2017), <https://bit.ly/37AqqiX>

Članom 154 st. 4 i 5 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti propisano je da se u budžetu opštine mogu obezbijediti sredstva za materijalna davanja u socijalnoj i dječjoj zaštiti propisana ovim zakonom i za usluge socijalne i dječje zaštite, kao što su: pomoć u kući, dnevni boravak, usluge narodne kuhinje, odmor i rekreaciju djece, stanovanje uz podršku, smještaj u prihvatilište - sklonište, stanovanje za socijalno ugrožena lica, u skladu sa zakonom i druge usluge u skladu sa svojim materijalnim mogućnostima. Ukoliko opštine nijesu u mogućnosti da obezbijede sredstva za usluge iz stava 4 ovog člana u njihovom finansiranju učestvovala država, u skladu sa članom 156 ovog zakona osim za troškove funkcionisanja dnevnih boravaka za djecu i mlade sa smetnjama i teškoćama u razvoju, čije će troškove usluga država sufinansirati u svakoj opštini.¹⁵

Pravilnik o visini sredstava za razvoj, odnosno finansiranje usluga socijalne i dječje zaštite i kriterijumima za njihovu raspodjelu propisuje da se "sredstvima koja su obezbijeđena za razvoj i finansiranje usluga socijalne i dječje zaštite u skladu sa zakonom finansiraju usluge socijalne i dječje zaštite za kojima postoji potreba u opštini i inovativne usluge i usluge socijalne i dječje zaštite od posebnog značaja za državu, primjenom kriterijuma propisanih ovim pravilnikom". Definisani su i kriterijumi za raspodjelu sredstava: "usluga utvrđena kao prioritet Lokalnim planom; potreba za pružanjem određene usluge; učešće opštine u finansiranju usluge; plan održivosti usluge; definisana ciljna grupa i broj korisnika; broj zaposlenih za pružanje usluge; plan praćenja i procjene uspješnosti usluge i finansijska sredstva potrebna za realizaciju usluge".¹⁶

INSTITUCIONALNI OKVIR

Sekretarijat za socijalno staranje - Glavni grad

U cilju obezbjeđenja što kvalitetnije zaštite građana Podgorice koji se nalaze u stanju socijalne potrebe, Sekretarijat za socijalno staranje Glavnog grada (u daljem tekstu: Sekretarijat) sprovodi različite aktivnosti u skladu sa Odlukom o pravima iz socijalne i dječje zaštite.

Odlukom su propisane sljedeća prava iz socijalne i dječje zaštite:

- jednokratna pomoć;
- vanredna pomoć;
- poklon paket za novorođeno dijete;
- novčana pomoć za školovanje;
- pomoć u kući;
- besplatni obrok u narodnoj kuhinji;
- besplatni odmor i rekreacija;
- stanovanje uz podršku;
- pravo na naknadu dijela troškova zakupnine.

¹⁵ Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti („Službeni list Crne Gore”, br. 27/2013, 1/2015, 42/2015, 47/2015, 56/2016, 66/2016, 1/2017, 31/2017 - odluka US, 42/2017 i 50/2017), <https://bit.ly/37AqqiX>

¹⁶ Pravilnik o visini sredstava za razvoj, odnosno finansiranje usluga socijalne i dječje zaštite i kriterijumima za njihovu raspodjelu ("Službeni list Crne Gore", br. 042/15 od 29.07.2015)

Tabela 3. Broj korisnika/ca po godinama – određena prava

Godina	Pomoć u kući	Jednokratna novčana pomoć	Besplatni dnevni obrok	Poklon paket za novorođeno dijete
2023	140	1.320	700 (500+200)	2.515
2022	143	851	700 (494+206)	2.353
2021	145	2.724	700 (500+200)	2.503
2020	123	2.494	600 (420+180)	2.350
2019	123	2.722	600 (420+180)	2.413

*Izvor: Sekretarijat za socijalno staranje Glavnog grada

Pravo na besplatni dnevni obrok (ručak) imaju porodice, članovi porodice i lica pod starateljskom zaštitom koja se nalaze u stanju socijalne potrebe, lica bez redovnih primanja, naknade za pomoć i njegu drugog lica i lične invalidnine, pri čemu prednost imaju: samohrana lica, koja zbog trajne promjene zdravstvenog stanja, invalidnosti ili starosti nijesu u mogućnosti da pripreme obrok, lica sa fizičkim, intelektualnim i senzornim invaliditetom, kao i sa teškim hroničnim ili malignim oboljenjima, lica bez prebivališta i smještaja. Za ovu namjenu u 2023. godini potrošena su sredstva u iznosu od 630,628,03 €.

Pravo na pomoć u kući obezbjeđuje se licima koja usled starosti, hronične bolesti ili invaliditeta imaju ograničene fizičke i psihičke sposobnosti da zadovolje svakodnevne osnovne lične i životne potrebe, a u izvještajnom periodu ovu uslugu je koristilo 140 starih lica (za ovu namjenu potrošena su sredstva u iznosu od 110.000,00 €).

Pravo na jednokratnu novčanu pomoć u 2023. godini ostvarilo je 1320 lica (za ovu namjenu potrošena su Budžetom predviđena sredstva u iznosu od 131.350,00 €). Razlozi zbog čega se građani obraćaju za pružanje novčane pomoći su: nedostatak sredstava za zadovoljavanje najosnovnijih životnih potreba, bolest, smrt člana porodice, elementarne nepogode i dr.

Pravo na poklon pakete za novorođeno dijete i podršku za novorođenčad u 2023. godini ostvarilo je 2515 djece (za ovu namjenu potrošena su Budžetom predviđena sredstva u iznosu od 87.422,50 € za poklon pakete i 209.800,00 € za podršku za novorođenčad). Ovo pravo pripada novorođenom djetetu, pod uslovom da roditelji imaju prebivalište na teritoriji Glavnog grada. U toku 2023. godine **pravo na novčanu pomoć u školovanju za kupovinu školskog pribora** ostvarili su svi prvaci sa teritorije Glavnog grada Podgorice i 2483 djece osnovnoškolskog uzrasta, čiji su roditelji korisnici materijalnog obezbjeđenja porodice, u iznosu od po 50,00 €.

Pružena je **pomoć beskućnicima** na osnovu anamneze Centra za socijalni rad, te uplaćena mjesečna pomoć za devet beskućnika u iznosu od po 100,00 € (za ovu namjenu u 2023. godini potrošena su Budžetom predviđena sredstva u iznosu od 6.200,00 €). Pravo na **subvenciju za podstanare** sa prebivalištem u Podgorici na period od 12 mjeseci ostvarilo je 127 podstanara u 2023. godini (za ovu namjenu potrošena su sredstva u iznosu od 75.700,00 €).

Odlukom o davanju stanova u zakup licima u stanju socijalne potrebe¹⁷ propisani su kriterijumi, postupak i druga pitanja od značaja za davanje stanova u zakup licima u stanju socijalne potrebe. Pravo na rješavanje stambenih potreba davanjem stanova u zakup imaju lica koja u smislu Zakona o

¹⁷ Odluka o davanju stanova u zakup licima u stanju socijalne potrebe "Službeni list Crne Gore - opštinski propisi", br. 047/20 od 31.12.2020).

socijalnoj i dječjoj zaštiti ostvaruju pravo na materijalno obezbjeđenje porodice, pravo na ličnu invalidninu i pravo na naknadu roditelju ili staratelju korisnika prava na ličnu invalidninu, koji imaju prebivalište na teritoriji Glavnog grada.

Odlukom o načinu korišćenja i cijeni zakupa stanova dodijeljenih licima u stanju socijalne potrebe ("Službeni list Crne Gore - opštinski propisi", br. 47/21, 05/22) omogućeno je da pravo na zakup stanova koji su u vlasništvu Glavnog grada imaju svi dosadašnji i budući zakupci stanova, pod uslovima i na način propisan ovom odlukom. Navedenom Odlukom omogućeno je korisnicima socijalnih stanova obnavljanje ugovora o zakupu na određeno vrijeme.

Sekretarijat sprovodi postupak na ostvarivanju prava na Gradsku senior karticu, koja omogućava starijim sugrađanima da ostvare popuste na veliki broj proizvoda i usluga na teritoriji Podgorice.

U okviru Sekretarijata djeluju četiri Kancelarije:

- Kancelarija za prevenciju bolesti zavisnosti;
- Kancelarija za rodnu ravnopravnost;
- Kancelarija za Rome i Egipćane;
- Kancelarija LGBTIQ lica.

Kancelarija za prevenciju bolesti zavisnosti realizovala je aktivnosti usmjerene na prevenciju zloupotrebe droga; pružanje pomoći porodicama i licima koji imaju problema sa zavisnošću od droga; prevenciju bolesti zavisnosti među djecom i mladima; obezbjeđivanje testova na droge; saradnju sa nevladinim organizacijama i drugim ustanovama i organizacijama, kao i druge aktivnosti iz svog djelokruga rada.

Kancelarija za Rome i Egipćane je usmjerena na rad sa zajednicom i praćenje implementacije nacionalnih i lokalnih akcionih planova u oblasti integracije Roma, kroz podsticanje aktivnog učešća, javno zastupanje, promovisanje i posredovanje u ostvarivanju manjinskih prava.

Kancelarija za LGBTIQ lica sprovodi aktivnosti za unapređenje položaja LGBTIQ osobe u oblasti obrazovanja, kulture, socijalne i zdravstvene zaštite i u drugim oblastima, stvaranje uslova za zapošljavanje, pristup uslugama i servisima podrške i društveno prihvatanje LGBTIQ osobe; uključivanje LGBTIQ osobe u sve sfere društvenog života; promovisanje tolerancije i društvene jednakosti; sprovođenje kampanja za promociju tolerancije i nenasilja među školskom populacijom, kao i ostale aktivnosti.

Kancelarija za rodnu ravnopravnost sprovodi aktivnosti na unapređenju rodne ravnopravnosti i prava žena; promociji rodno osjetljivog vaspitanja i obrazovanja; sprovođenju kampanja u oblasti rodne ravnopravnosti; unapređenje zaštite od nasilja nad ženama; ravnopravnu zastupljenost žena i muškaraca u svim područjima društvenog života; promociju rodne ravnopravnosti u medijima, kulturi i sportu; podsticanju rodne ravnopravnosti u oblasti rada, socijalne i zdravstvene zaštite i obrazovanja.

Sekretarijat pojedine usluge realizuje u saradnji sa nevladinim organizacijama i u kontinuitetu pruža finansijsku podršku realizaciji socijalnih programa.

Javne ustanove od značaja za oblast socijalne i dječje zaštite

1. JU Centar za socijalni rad za Podgorica, Tuzi, Golubovci

JU Centar za socijalni rad za Glavni grad Podgorica i opštine u okviru Glavnog grada Golubovci i Tuzi (u daljem tekstu: Centar) obavlja poslove u oblasti socijalne i dječje zaštite. Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti definiše osnovna materijalna davanja u socijalnoj zaštiti: materijalno obezbjeđenje (socijalna

pomoć), lična invalidnina, dodatak za njegu i pomoć i naknada roditelju ili staratelju korisnika prava na ličnu invalidninu. Lica u stanju socijalne potrebe imaju pravo i na jednokratnu novčanu pomoć, troškove sahrane i zdravstvenu zaštitu.¹⁸ Materijalno obezbjeđenje (MO) se ostvaruje na osnovu provjere dohotka i imovine i predstavlja nacionalni program pomoći i podrške najsiromašnijima. Pravo na ličnu invalidninu (LI) ostvaruju lica sa teškim invaliditetom, pod uslovom da nisu korisnici dodatka za njegu i pomoć. Pravo na dodatak za njegu i pomoć (DNJP) imaju lica kojima je potrebna njega i pomoć zbog tjelesnih, mentalnih, intelektualnih ili senzornih poremećaja ili promjene zdravstvenog stanja, pod uslovom da ne primaju ličnu invalidninu.

Centar u savjetodavnom procesu dužan je da ukaže roditeljima na propuste u vaspitanju djece, a ukoliko dođe do saznanja da roditelji usljed međusobne neadekvatne komunikacije ugrožavaju interese svoje djece, određuje nadzor nad vršenjem roditeljskog prava. Centar može pokrenuti postupak za lišenje, odnosno ograničenje roditeljskog prava, odnosno dati predlog Sudu. U 2023. godini, ukupno 14 djece sa teritorije Centra bilo je smješteno u Dječijem domu „Mladost“ u Bijeloj (8 muškog i 6 ženskog pola), dok je na hraniteljstvu bilo 197 djece (145 na srodničkom i 52 na nesrodničkom hraniteljstvu). U 2023. godini djeci bez roditeljskog staranja je omogućeno ljetovanje u dječjim odmaralištima na Ivanovim Koritima i u Bečićima.

Problematikom poremećenih bračnih i porodičnih odnosa i zaštitom djece iz takvih porodica bave se psiholozi i socijalni radnici, raspoređeni na radnim mjestima voditelja slučaja i supervizora. Shodno Zakonu o socijalnoj i dječjoj zaštiti, posebno se štiti dijete čiji roditelji ne mogu da se dogovore oko vršenja roditeljskog prava. U obavljanju poslova zaštite, Centar u ulozi organa starateljstva obavlja sljedeće mjere i radnje iz domena svoje nadležnosti: po zahtjevu Suda, a shodno Porodičnom zakonu, učestvuje u postupcima i pokreće postupke za zaštitu prava maloljetne djece; po zahtjevu Suda vrši procjenu roditeljske podobnosti u postupcima razvoda braka, ali i povjeravanja djece rođene u vanbračnoj zajednici, i to u cilju unapređenja roditeljskih kapaciteta.

Prava na usluge socijalne i dječje zaštite iz čl. 62, 64 i 71 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti priznaju se na osnovu dokaza i individualnog plana usluga. Centar za socijalni rad dužan je da sačini individualni plan iz stava 1 ovog člana, u saradnji sa korisnikom, članovima njegove porodice i drugim licima važnim za korisnika. Na osnovu člana 62 ovog Zakona, koji podržava boravak korisnika u porodici ili neposrednom okruženju, Centar upućuje u Dnevni centar ili druge centre djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju. Najčešće se za ovu vrstu usluga zahtjevom obraćaju sami roditelji. U ustanove u Crnoj Gori upućeno je ukupno 45 korisnika, dok je van Crne Gore u ustanove smješteno 7 korisnika.

U tabeli 2 je predstavljen broj korisnika/porodica koje koriste materijalno obezbjeđenje, dodatak za njegu i pomoć i ličnu invalidninu u Podgorici. Ukoliko se analiziraju podaci u periodu od pet godina (decembar mjesec), može se uočiti pad broja korisnika socijalne pomoći u periodu od 2020. do 2023. godine u Podgorici, dok je broj korisnika/ca lične invalidnine i dodatka za njegu i pomoć porastao. U Tabeli 3 se može vidjeti udio korisnika iz Podgorice u ukupnom broju korisnika u javnim ustanovama za smještaj (pravo ostvareno posredstvom Centra za socijalni rad Podgorica).

Tabela 2. Broj korisnika/ca u Podgorici (MO, LI, DNJP)

Mjesec/godina	Broj korisnika/ca MO	Broj članova porodice MO	Broj korisnika LI	Broj korisnika DNJP
Dec. 2023	1.190	4.298	1.043	5.926

¹⁸ Zakon o socijalnoj i dečjoj zaštiti (Sl. list CG, br. 027/13, 001/15, 042/15, 047/15, 056/16, 066/16, 001/17, 031/17, 042/17, 050/17, 059/21, 145/21, 145/21).

Dec. 2022	1.266	4.522	866	4.672
Dec. 2021	1.503	5.243	776	4.208
Dec. 2020	1.566	5.374	685	4.232
Dec. 2019	1.542	5.253	634	4.177

Izvor: Ministarstvo rada i socijalnog staranja

Tabela 3. Broj korisnika u javnim ustanovama, smještenih putem CSR
(broj korisnika iz Podgorice vs. ukupan broj)

Godina/mjesec Ukupan br/ br.CSR PG	Dom starih "Grabovac"	Dom starih "Bijelo Polje"	Dom starih "Pljevlja"	Dom starih "Podgorica"	JU Komanski most
Dec. 2023	27 (160) 17%	16 (117) 13.7%	1 (46) 2.2%	43 (74) 58%	32 (115) 27.8%
Dec. 2022	34 (179) 19%	23 (138) 16.7%	1 (48) 2%	/	33 (119) 27.7%

Godina/mjesec Ukupan br/ br.CSR PG	Centar "Ljubović"	Dječiji dom "Mladost"
Dec. 2023	11 (18) 61%	14 (72) 19.5%
Dec. 2022	7 (16) 43.8%	24 (80) 30%

Izvor: Ministarstvo rada i socijalnog staranje

2. Javna ustanova Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju – Podgorica

Aktivnosti Javne ustanove Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju – Podgorica (udaljem tekstu: JU Dnevni centar) su usmjerene na razvoj praktičnih vještina za svakodnevni život, koje u najvećoj mjeri omogućavaju samostalnost, razvoj i održavanje socijalnih, kognitivnih i fizičkih funkcija. JU Dnevni centar korisnicima obezbjeđuje osmočasovnu njegu i medicinski nadzor, socijalizaciju, osposobljavanje za samostalnost u aktivnostima dnevnog života, slobodne aktivnosti, individualni i grupni rad, elementarni vaspitno-obrazovni rad u kojem se stiču vještine neophodne za svakodnevni život, besplatan prevoz i ishranu. Radi što efikasnijeg pružanja podrške i postizanja rezultata sa korisnicima redovno se vodi računa o stručnom usavršavanju zaposlenih i sticanju dodatnih znanja, vještina i kompetencija. Tako se kroz niz obuka za primjenu savremenih metoda u radu sa licima sa invaliditetom stvara diverzitet usluga, metoda i pristupa u radu u JU Dnevni centar. Usluge JU Dnevni centar u 2023. godini je koristilo 20 djece i mladih sa smetnjama i teškoćama u razvoju, sa intelektualnim i kombinovanim smetnjama kojima je potrebna dnevna briga, nadzor i podrška u održavanju i razvijanju potencijala, na način koji ne ometa njihovo školovanje.

3. Javna ustanova za smještaj, rehabilitaciju i resocijalizaciju korisnika psihoaktivnih supstanci Podgorica "Kakaricka gora"

Javna ustanova za smještaj, rehabilitaciju i resocijalizaciju korisnika psihoaktivnih supstanci (u daljem tekstu: Javna ustanova) obavlja poslove tercijarne zaštite, tretmana, rehabilitacije i resocijalizacije korisnika psihoaktivnih supstanci. Javna ustanova obezbjeđuje socijalnu zaštitu korisnika u cilju smanjenja psihofizičkih posljedica usljed dugotrajne upotrebe psihoaktivnih supstanci kroz psihosocijalnu rehabilitaciju, socijalnu reintegraciju u zajednici na ovaj način rehabilitovanih korisnika

psihoaktivnih supstanci. Takođe, u okviru tretmana sprovode se i grupne psihoterapije, individualne terapije i psihijatrijska praćenja za djelovanje na kompleksnom problemu bolesti zavisnosti. Dio tretmana je i radno-okupaciona terapija i druge mjere iz domena tercijarne zaštite korisnika psihoaktivnih supstanci u cilju unapređenja mentalnog zdravlja. Programske aktivnosti u 2023. godini su se realizovale kroz: 1) prijem klijenata/kinja; 2) stručni tretman rehabilitacije i resocijalizacije; 3) rad sa porodicom; 4) radno - okupacionu terapiju; 5) poslove obezbjeđenja lica i imovine; 6) poslove medicinske službe; 6) sportske i rekreativne aktivnosti; 7) timske konsultacije; 8) izlaske klijenata/kinja; 9) izradu izvještaja i 10) akcije u cilju promocije usluga. Aktivnosti su sprovedene organizovano i u skladu sa ustanovljenim internim protokolima, procedurama i pravilnicima, što je doprinijelo visokom nivou kvaliteta usluga tretmana, rehabilitacije i resocijalizacije zavisnika. Prosječan broj klijenata/kinja u Javnoj ustanovi u toku 2023. godine bio je 45 na mjesečnom nivou i to 30 klijenata/kinja na rezidencijalnom i 15 klijenata/kinja na nerezidencijalnom tretmanu. Od ovog broja u Sektoru za tretman zavisnika prosječan broj klijenata na mjesečnom nivou bio je 27 na rezidencijalnom tretmanu i 13 klijenata na nerezidencijalnom dijelu tretmana (prosječno 40 klijenata na cjelokupnom tretmanu). U Sektoru za tretman zavisnica na mjesečnom nivou u prosjeku bile su 3 klijentkinje na rezidencijalnom tretmanu i 2 klijentkinje na nerezidencijalnom (prosječno 5 klijentkinja na cjelokupnom tretmanu).

4. Javna ustanova za brigu o djeci „Dječiji savez“

JU za brigu o djeci „Dječiji savez“ Podgorica sprovodi sljedeće aktivnosti: obezbjeđivanje smještaja i ishrane u Dječjem odmaralištu na Veruši; sportsko rekreativne, kulturno-zabavne i vaspitno-obrazovne aktivnosti djece do 15 godina starosti, kao i obezbjeđivanje zdravstvene zaštite; pružanje ugostiteljskih i turističkih usluga koje doprinose ostvarivanju ciljeva radi kojih je Javna ustanova osnovana; stvaranje uslova u kojima će djetetu biti pristupačna uspjela ostvarenja u kulturi, umjetnosti, sportu i drugim područjima života putem bogate i raznovrsne ponude sadržaja i aktivnosti za djecu; stvaranje uslova i raznovrsnih organizacionih formi za igru djece, za intenzivno druženje i podsticanje razvoja njihovih stvaralačkih sposobnosti i podsticanje djece da tragaju za novim saznanjima radi ostvarivanja ličnih predispozicija.

5. Javna ustanova Centar za djecu i mlade „Ljubović“

Javna ustanova Centar za djecu i mlade „Ljubović“ u Podgorici je ustanova socijalne i dječje zaštite, koja se bavi institucionalnom zaštitom nezavodskog tipa djece sa problemima u ponašanju. U Centru se zbrinjavaju, vaspitavaju i osposobljavaju djeca i omladina oba pola, državljani Crne Gore, kao i strani državljani. Svrha njihovog boravka je unapređenje kvaliteta života, kroz osmišljeni i ciljano usmjeren vaspitni program, u planiranom i ograničenom vremenskom periodu, koji je kreiran u skladu sa razvojnim potrebama korisnika, za sticanje i razvijanje životnih vještina, lične i društvene odgovornosti i ponašanja u granicama društveno prihvatljivog. U Centru se pruža usluga smještaja, kao i usluga Dnevnog boravka za djecu i mlade sa problemima u ponašanju. U decembru 2022. na smještaju je od 16 korisnika 7 korisnika bilo iz Podgorice (43,8%), a u decembru 2023. godine od 18 korisnika, 11 je bilo iz Podgorice (61%).

6. Javna ustanova Zavod „Komanski most“

JU Zavod „Komanski most“ pruža uslugu smještaja odraslim licima sa invaliditetom i poremećajima iz autističnog spektra. Usluga podrazumijeva osiguranje adekvatnih stambenih i materijalnih uslova boravka, ishranu i dostupnost zdravstvenih usluga, održavanje lične higijene i higijene prostora, kao i sigurno okruženje. U cilju razvoja i očuvanja potencijala korisnika, te njihovog kontinuiranog osnaživanja i pripreme za samostalan život u otvorenoj zajednici, a u skladu sa procijenjenim

stepenima podrške, sprovodi se radno-okupaciono i radno angažovanje, te organizuje učešće u kulturnim, zabavnim i sportskim aktivnostima. Zavod je prva ustanova ovog tipa u Crnoj Gori, i jedina ustanova koja pruža uslugu smještaja za odrasla lica sa invaliditetom (umjerene, teže i teške intelektualne teškoće i poremećaji iz autističnog spektra). Ukupni smještajni kapaciteti podrazumijevaju 120 mjesta, i to 68 u muškom, i 52 u ženskom paviljonu. Djelatnost Zavoda, u skladu sa Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti i Odlukom o organizovanju JU Zavod Komanski most, obuhvata: pružanje usluge smještaja odraslim licima sa invaliditetom, pružanje usluga podrške za život u zajednici, pružanje savjetodavno-terapijskih i socijalno-edukativnih usluga, pružanje stručne podrške za pružaoce usluge porodični smještaj, radno - okupaciono angažovanje i učešće u kulturnim i zabavnim aktivnostima, u skladu sa sposobnostima, zdravstvenu zaštitu. U ustanovi trenutno boravi 116 korisnika, od čega je 32 sa teritorije Glavnog grada Podgorica. Prijem korisnika vrši se preko nadležnih centara za socijalni rad. Sa centrima za socijalni rad, posredstvom voditelja slučaja, održava se tijesna saradnja i nakon prijema korisnika, prvenstveno kroz izradu i praćenje realizacije individualnih planova rada, kao i izvještavanja i interne evaluacije kvaliteta usluge. Posljednjih godina Zavod je aktivno usmjeren ka sprovođenju procesa transformacije, te postepenom okretanju ka uslugama u otvorenoj zajednici. Sa tim u vezi, otpočeto je sa pripremom korisnika u prelaznoj stambenoj jedinici formiranoj u okviru projekta "Institucionalna transformacija JU Zavod "Komanski most" - Razvoji usluge stanovanja uz podršku".

7. Javna ustanova Dom starih Podgorica

Javna ustanova Dom starih Podgorica je osnovana 06.10.2020. godine. U ovom objektu predviđen je boravak za 274 korisnika - 97 dvokrevetnih, 36 jednokrevetnih, 5 četvorokrevetnih soba i 12 apartmana. Pored smještajnih jedinica, Dom starih sadrži dnevne boravke, trpezarije, kuhinju sa pratećim sadržajima, vešeraj, prostorije za upravu, multimedijalnu salu, salu koja je određena za vjerske aktivnosti korisnika, medicinski blok i prateće tehničke prostorije. U decembru 2023. godine bilo je ukupno 74 korisnika smještenih posredstvom centra za socijalni rad, a od tog broja 48 je iz Podgorice (58%).

8. Javna zdravstvena ustanova Dom zdravlja Podgorica

Dom zdravlja Glavnog grada osnovan je, kao Dom narodnog zdravlja, 1927.godine. Dom zdravlja Glavnog grada je jedina i najveća zdravstvena ustanova primarne zdravstvene zaštite na području Glavnog grada Podgorice.

Dom zdravlja je zdravstvena ustanova koja obezbeđuje pružanje zdravstvene zaštite na primarnom nivou iz djelatnosti: zdravstvene zaštite djece i mladih, odraslih i žena preko izabranog tima ili izabranog doktora i izabranog ginekologa; dijagnostike plućnih bolesti i tuberkuloze, zaštite i unapređenja mentalnog zdravlja, zdravstvenu zaštitu djece i mladih sa poremećajima u tjelesnom razvoju i psihičkom zdravlju, djelatnosti preventivne medicine, interne medicine, oftamologije, imunizacije protiv zaraznih bolesti i fizikalne terapije i rehabilitacije, patronažne djelatnosti i sanitetskog prevoza. Dom zdravlja organizuje i pružanje zdravstvene zaštite iz djelatnosti medicine rada, sportske medicine, kao i druge djelatnosti uz saglasnost Ministarstva.

U svom sastavu ima savjetovaništa, dok u ZO Konik postoji Centar za supstitucionu terapiju (metadonski kao i buprenorfinski program supstitucije), a Savjetovanište za mlade i Centar za djecu sa posebnim potrebama (CDPP) djeluju u okviru zdravstvene jedinice Nova varoš. U Domu zdravlja funkcioniše Centar za mentalno zdravlje, gdje usluge mogu ostvariti lica starosti iznad 16 godina, koji imaju status starijih maloljetnika, a takođe se sprovodi i Metadonski program tretmana opijatske zavisnosti (MP) kao program smanjenja štete nastale upotrebom droga.

Značajnu ulogu na nivou lokalne zajednice takođe imaju i:

- JU Resursni centar za djecu i mlade „Podgorica“;
- JU Resursni centar za djecu i osobe sa intelektualnim smetnjama i autizmom „1.jun“;
- Zavod za zapošljavanje Crne Gore – Biro rada Podgorica, koji sprovodi različite Mjere aktivne politike zapošljavanja, namijenjene nezaposlenim licima s ciljem povećanja njihove socijalne uključenosti, i ublažavanja posljedica dugoročne nezaposlenosti;
- Uprava policije – Centar bezbjednosti Podgorica, u domenu zaštite od rodno zasnovanog nasilja, nasilja u porodici, vršnjačkog nasilja, itd.;
- Institut za javno zdravlje Crne Gore.

Organizacije civilnog društva koje pružaju usluge na lokalnom nivou

Organizacije civilnog društva obuhvataju širok pojam u koji spadaju udruženja građana, vjerski bazirane organizacije, nevladine organizacije itd. Podaci o nevladinim organizacijama registrovanim na teritoriji Glavnog grada Podgorice upisani su u Registar nevladinih organizacija Ministarstva javne uprave. Prema elektronskom registru, na teritoriji Glavnog grada Podgorica registrovano je oko 3.078 udruženja, fondacija i stranih nevladinih organizacija, od čega se 19 bavi prevencijom i borbom protiv bolesti zavisnosti, 19 zaštitom lica sa invaliditetom, 17 pružanjem pomoći starijim licima, 79 smnjenjem siromaštva, 23 rodnom ravnopravnošću, 196 oblašću socijalne i zdravstvene zaštite¹⁹. Međutim, lista aktivnih organizacija je mnogo manja. Programske aktivnosti koje realizuju aktivne organizacije civilnog društva finansiraju se iz međunarodnih izvora finansiranja (EU fondova, Ambasada), ali i iz sredstava opredijeljenih Budžetom Glavnog grada Podgorica, Budžetom Države i iz drugih domaćih i inostranih izvora.

U domenu socijalne inkluzije organizacije sprovode različite aktivnosti, počevši od informativnih, istraživačkih, zagovaračkih, zatim, jačanja kapaciteta svojih ciljnih grupa, direktnog rada sa zajednicom kako bi se smanjila diskriminacija, pa sve do obezbjeđivanja inovativnih programa ali i jasno definisanih licenciranih usluga socijalne i dječje zaštite u skladu sa Zakonom i pripadajućim podzakonskim aktima.

Važno je istaći postojanje organizacija civilnog društva koje su licencirani pružaoci usluga socijalne i dječje zaštite na teritoriji Glavnog grada Podgorica (oko 40)²⁰. Za licenciranje je nadležno Ministarstvo rada i socijalnog staranja. Organizacije civilnog društva autori su i akreditovanih programa obuke²¹ koji su neophodni za licenciranje stručnih radnika/ca i saradnika u oblasti socijalne i dječje zaštite. Zavod za socijalnu i dječju zaštitu je nadležan za akreditovanje obuka u oblasti socijalne i dječje zaštite.

- Sekretarijat je realizovao usluge i aktivnosti u saradnji sa organizacijama civilnog društva:

Projekat “Usluge podrške za život u zajednici za osobe sa invaliditetom” u saradnji sa Crvenim krstom Crne Gore realizuje socijalni servis namijenjen osobama sa invaliditetom. Za ovu namjenu u 2023. godini potrošena su Budžetom predviđena sredstva u iznosu od 75.000,00 eura. Projekat je nastavljen u 2024. godini. Servis pruža osobama sa invaliditetom podršku prilikom boravka u kući, kao i prilikom boravka van kuće i obavljanja tekućih obaveza, druženja i sl. Pored pružanja usluga

¹⁹ Ministarstvo javne uprave – Registar nevladinih organizacija, <https://ngo.gov.me/>

²⁰ Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Ažurirani registar licenciranih pružalaca usluga, <https://www.gov.me/dokumenta/3a2e5bbc-52c5-4505-b625-15f85f0bec78>

²¹ Programe akredituje Zavod za socijalnu i dječju zaštitu a izvodači su NVO autori programa. Lista akreditovanih programa dostupna je na <http://www.zsdzcg.me/30-akreditovani-programi-obuke/182-akreditovani-programi-obuke>

korisnicima kojima su dodijeljeni asistenti, povremeno se pružaju usluge i ostalim članovima udruženja, a sve u skladu sa dogovorom.

Projekat "Mobilni timovi - medijacija u zajednici za osobe sa invaliditetom" u saradnji sa Crvenim krstom realizuje ovaj projekat. Za ovu namjenu u 2023. godini potrošena su Budžetom predviđena sredstva u iznosu 35.000,00€, a nastavljen je i u 2024. godini. Podrazumijeva angažovanje stručnih članova mobilnog tima (socijalni radnik, psiholog i druga stručna lica), koji su pružili usluge u okviru mobilnog tima tokom 2023. godine za 150 lica sa invaliditetom. Trenutno se projektom podržava ukupno 171 korisnik, kao i članovi njihovih porodica, tako da se projektom aktivno pruža psihosocijalna podrška za preko 500 korisnika.

Uslugu pristupačnog prevoza od vrata do vrata za OSI realizuje Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore (UMHCG) uz finansijsku podršku Glavnog grada Podgorice. Do 31.12.2023. u evidenciji korisnika usluga nalazi se 144 korisnika usluge, od čega je 78 osoba ženskog pola/roda, odnosno 66 osoba muškog pola/roda.

Centar za prava djeteta Crne Gore pruža licencirane usluge socijalne i dječje zaštite i to: Dnevni boravak za djecu i mlade sa problemima u ponašanju – Centar za podršku djeci i porodici, licenciranu uslugu savjetovanja za dijete, odraslo i staro lice i licenciranu uslugu terapije za dijete, odraslo i staro lice. Usluge se pružaju u prostoru koji je Glavni grad ustupio na korišćenje Centru, a Centar adaptirao, opremio i funkcionalno osposobio za rad u skladu sa međunarodnim standardima. Glavni grad je pružao finansijsku i stručnu podršku za realizaciju ovih socijalnih usluga. Uslugom dnevnog boravka u 2023. godini je obuhvaćeno ukupno 100 djece i 104 roditelja. Usluga savjetovanja obuhvatila je 38 korisnika. Uslugom terapije obuhvaćeno je 10 korisnika. Porodice koje se nalaze u stanju urgentne socijalne potrebe obuhvaćene su i podrškom u materijalnim dobrima.

Socijalni servis Učionica Družionica – Udruženje Roditelji realizovan je 2023. godine uz finansijsku podršku Glavnog grada, i on predstavlja program koji je usmjeren na osnaživanje ranjivih kategorija stanovništva odnosno djece koja žive u siromaštvu, pružanjem podrške u obrazovanju, razvoju i socijalnoj integraciji. U toku 2023. godine, programima podrške u obrazovanju bilo je obuhvaćeno 57 djece na sedmičnom nivou, sa kojim svakodnevno rade volonteri. Održano je ukupno 39 psihosocijalnih radionica u okviru kojih je obuhvaćeno ukupno 46 djece.

U 2023. godini Sigurnoj ženskoj kući u Podgorici (prostor je ustupio Glavni grad) obratilo se za pomoć 605 osoba sa iskustvom porodičnog nasilja. Nakon inicijalnog savjetovanja sa korisnicama, u skladu sa njihovim potrebama, pružena im je pomoć i podrška. U 2023. godini inicijalno savjetovanje pruženo je 1210 puta. Prijave policiji su bile u 215 slučajeva. Pravna pomoć pružena je 758 puta, od toga: zastupanje stranaka pred sudovima – 182; pravni savjeti – 426; pravni podnesci - 150 (tužbe, privremene mjere, predlozi za izvršenje, odgovor na tužbe, krivične prijave...);

Takođe su obezbijedjeni:

- Medijacija u kontaktu sa institucijama – 265;
- Povjerljivo lice (praćenje klijentkinje u postupcima pred institucijama) – 218;
- Psihološka pomoć – 205;
- Broj osoba smještenih u skloništu: 54 (21 žena i 33 djece).

NVO Zinak uz finansijsku podršku Sekretarijata sproveo je Pilot projekat "Rezilijentna zajednica", s naglaskom na podršku samohranim majkama uspješno je integrisao advokatsko-pravnu pomoć, psihološku podršku, rekreativni izlet, te simbolične humanitarne pakete. Projekat je nastavljen u 2024. godini.

Crveni krst Glavnog grada svoje aktivnosti u oblasti socijalne zaštite sprovodi u skladu sa humanitarnom misijom i potrebama lokalne zajednice u kojoj djeluje, a na osnovu svojih raspoloživih kapaciteta i u saradnji sa lokalnom upravom. U 2023. godini je u kontinuitetu pružao podršku i pomoć domicilnom stanovništvu: materijalnu pomoć (1995 porodica), psiho-socijalnu podršku, za osobe za invaliditetom (OSI) obezbijedio 64 invalidska kolica, pružao podršku beskućnicima, itd., kao i licima koja su izbjegla iz Ukrajine.

U saradnji Kvir Montenegro, Asociacijom Spektra, Udruženjem LGBTIQ žena STANA, Nvo Juventas, Drop in centrom Blender, NVO Art Attack, Biza Festivalom, CUT UP Produkcijom, NVO ŠkArt i CKZ Ribnica, Sekretarijat je pružio podršku organizaciji Jedanaestog Montenegro prajda 21.10.2023. godine pod sloganom "Samoodređenje".

Sekretarijat za socijalno staranje intenzivno saraduje i sa drugim nevladinim organizacijama u oblasti socijalne i dječje zaštite, promovisanja rodne ravnopravnosti, unapređenja ljudska prava i položaja pripadnika LGBTIQ zajednice, priadnika RE zajednice, na prevenciji boesti zavisnosti, itd.

PRIORITETNE OBLASTI LOKALNOG PLANA

Definisanje prioriternih oblasti Lokalnog plana sprovedeno je u skladu s analizom situacije i potreba za uslugama socijalne i dječje zaštite. Lokalnim planom biće obuhvaćene aktivnosti u okviru dvije odvojene i međusobno zavisne prioritne oblasti:

- **Socijalna inkluzija i**
- **Usluge socijalne i dječje zaštite**

Kao veoma važan segment prepoznata je izgradnja međusektorskih partnerstava na lokalnom nivou, sa ciljem obezbjeđivanja integrativnog pristupa koji omogućava povećanje kvaliteta života. Pored relevantnih institucija, značajnu ulogu u ovoj oblasti imaju i organizacije civilnog društva, naročito u dijelu obezbjeđivanja podrške prioritnim ciljnim grupama u procesu socijalne inkluzije, ali i licencirani pružaoci usluga socijalne i dječje zaštite.

Socijalna isključenost je usko vezana sa linijom siromaštva te analiza stanja u ovoj oblasti obuhvata i ovaj parametar. Siromaštvo je obično višedimenzionalni fenomen, ali se najčešće vezuje za nedostatak finansijskih sredstava ("monetarno siromaštvo") kako bi se zadovoljio određeni nivo osnovnih životnih potreba ("linija siromaštva"). Drugim riječima, ljudi sa niskim prihodima i nemogućnošću sticanja osnovnih dobara i usluga neophodnih za zadovoljenje osnovnih životnih potreba smatraju se siromašnima. Sa razvojem društva, značenje pojma osnovnih potreba može da se mijenja i širi tako da uključi i neke druge potrebe koje se ranije nijesu smatrale osnovnim, što može da podrazumijeva i promjene u društvenom konsenzusu o tome šta siromaštvo predstavlja.

Kako bi se sagledao multidimenzionalni aspekt siromaštva i socijalne isključenosti, imalo se u vidu da je EU 2010. godine formulisala novi pokazatelj za praćenje sprovođenja strategije Evropa 2020 (strategije pametnog, održivog i inkluzivnog rasta) u domenu socijalnog uključivanja i smanjenja siromaštva: a to je stopa rizika od siromaštva ili socijalne isključenosti. Prema definiciji, stopa rizika od siromaštva ili socijalne isključenosti predstavlja udio lica (u ukupnoj populaciji) koja su u riziku od siromaštva, ili su materijalno deprivirani ili žive u domaćinstvima veoma niskog intenziteta rada. Ovaj indikator je kompozitni, jer je kombinacija tri pokazatelja: stope rizika od siromaštva, stope izrazite materijalne deprivacije i stope veoma niskog intenziteta rada.

Socijalna inkluzija

Socijalna isključenost se smatra društvenim problemom savremenog doba, koji potiskuje stare i ustaljene pristupe siromaštvu i marginalizaciji. Ona je višedimenzionalan proces koji slabi povezanost pojedinca i zajednice, što je više obilježja po kojima je osoba isključena, ona postaje ranjivija. Ona znači nedostatak društvenih veza i moći, dezintegriranost, marginalizaciju, društvenu otuđenost i nepovoljan položaj u političkom, ekonomskom i socijalnom smislu.²² Sam pojam „socijalna isključenost“ je 1989. godine postao i sastavni dio preambule Evropske socijalne povelje – temeljnog dokumenta Vijeća Evrope o socijalnim pravima, a kada je Povelja dopunjena i izmijenjena 1996. godine, uvedeno je novo pravo – „pravo na zaštitu od siromaštva i socijalne isključenosti“.

Lokalni plan predviđa set aktivnosti kojima se želi postići povećanje socijalne inkluzije tj. društvene uključenosti građana i građanki koji su prepoznati kao prioritetne ciljne grupe trenutno izložene socijalnoj isključenosti ili su u riziku da budu (materijalno ugrožena lica, starija lica, žrtve nasilja, OSI, LGBTIQ, Romi i Egipćani, itd). Jedna individua istovremeno može pripadati većem broju grupa i tako biti višestruko ugrožena (npr. žena OSI koja je žrtva nasilja, a ujedno i materijalno ugrožena). Ono što je opredjeljenje ovog strateškog dokumenta jeste da se prioritetnim ciljnim grupama omogući pristup adekvatnoj podršci i zaštiti i omogući njihovo puno uživanje ljudskih prava, te spriječi eventualna diskriminacija.

PRIORITETNE CILJNE GRUPE

Socijalna inkluzija je imperativ i strateško opredjeljenje Glavnog grada. Osim programa informisanja, edukacije i podrške, Glavni grad fokus stavlja na razvoj usluga u zajednici, prvenstveno usluga koje podržavaju ostanak pojedinca u porodičnom okruženju: usluge podrške za starija lica (pomoć u kući), usluge personalne asistencije za osobe sa invaliditetom, stanovanje uz podršku za djecu i mlade bez roditeljskog staranja, usluge skloništa i SOS telefona za žrtve nasilja, dnevni boravci za stare, dnevni boravci za djecu sa smetnjama i teškoćama u razvoju, i druge.

Izbor ciljnih grupa u dijelu socijalne inkluzije i zaštite ljudskih prava kao i korišćenja usluga iz oblasti socijalne i dječje zaštite urađen je na osnovu izabranih kriterijuma:

- stepena rizika i ugroženosti/ranjivosti ciljne grupe;
- brojnosti ciljne grupe;
- strukture potreba i nivoa zadovoljavanja potreba;
- lokalnih kapaciteta i raspoloživih resursa;
- kao i usklađenosti programa podrške i potencijalnih usluga sa prioritetima nacionalnih i drugih lokalnih strategija.

Prioritetne ciljne grupe za period 2024-2027 su:

- starije osobe;
- osobe sa invaliditetom i njihove porodice;
- djeca i mladi u riziku;
- žrtve rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici;

²² G. Čeranić, Socijalna isključenost i karakter kompetitivnosti društvenog Sistema Crne Gore, <https://bit.ly/2OJtLV9>

- žrtve vršnjačkog nasilja;
- materijalno ugrožene grupe stanovništva;
- Romi i Egipćani;
- LGBTIQ osobe;
- osobe koje žive sa HIV/AIDS-OM i osobe u riziku od HIV-A.

Starije osobe su ciljna grupa kojoj je potrebno obezbijediti kvalitetnu socijalnu zaštitu i kontinuirano razvijati usluge podrške za dostojanstven i samostalan život u zajednici, shodno relevantnim propisima. Ove usluge na lokalnom nivou podrazumijevaju servise pomoći i njege u kući i druge usluge čije kapacitete treba dodatno unapređivati u narednom periodu, u saradnji sa nadležnim ministarstvom i ustanovama socijalne zaštite na teritoriji Glavnog grada. Takođe, planirano je dalje sprovođenje programa koji podstiču uključenost starijih lica u svakodnevni život zajednice (gradska Senior kartica, druženja, izleti, dani međugeneracijske solidarnosti, senior fest, itd.).

Osobe sa invaliditetom i njihove porodice predstavljaju jednu od najisključenijih društvenih grupa. Prema podacima Popisa stanovništva, domaćinstava i stanova u Crnoj Gori iz 2011. godine u Podgorici živi 18 573 osoba sa invaliditetom, što predstavlja 10% stanovništva. Najčešći problemi sa kojima se osobe sa invaliditetom susreću podrazumijevaju nepristupačnost, nedovoljan broj razvijenih servisa podrške, nedostatak većeg broja licenciranih pružalaca usluga i nizak nivo svijesti o pravima i potrebama osoba s invaliditetom među opštom populacijom (prema istraživanju Centra za građansko obrazovanje iz 2022. godine, 73,1% ispitanika smatra da su osobe s invaliditetom u značajnoj mjeri diskriminirane). Aktivnosti predviđene ovim akcionim planom stoga su usmjerene na unapređenje pristupačnosti javnih objekata i površina u javnoj upotrebi u Glavnom gradu, pružanje i unapređenje postojećih usluga i razvoj novih, analiza potreba osoba s invaliditetom, podizanje svijesti i edukaciju službenika na lokalnom nivou.

Djeca i mladi u riziku predstavljaju grupu za čiju socijalnu inkluziju je potrebno uložiti dodatne napore. Kako se navodi u Strategiji za mlade 2023-2027. godine, mladi iz marginalizovanih grupa u većem su riziku od socijalne isključenosti od ostalih mladih i češće se susreću s nasiljem, a takođe je prisutan rizik od siromaštva i zdravstveno rizičnog ponašanja. Stoga se ovim akcionim planom fokus stavlja na razvoj i uspostavljanje usluga kojima će se uticati na prevenciju rizika kojima su izloženi mladi.

Žrtve rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici su grupa kojoj treba posvetiti posebnu pažnju, sa posebnim fokusom na Romkinje i žene sa invaliditetom. Prema podacima Istraživanja o rodnom aspektima COVID-19 iz 2020, koje su sproveli UNDP i UN Women „Žene čine 50, 6% ukupne populacije u Crnoj Gori. Nalazi istraživanja o nasilju nad ženama koje je UNDP sproveo 2017. godine ukazuju na to da je više od dvije petine žena (42%) doživjelo neki oblik nasilja tokom života, kao i da je svaka peta žena u Crnoj Gori (18%) bila žrtva nasilja“. U ovom istraživanju navodi se i da „razlozi neprijavlivanja leže u nedostatku povjerenja u institucije i u strahu od počinioca nasilja. Zbog toga je od ključne važnosti prepoznati ulogu specijalizovanih servisa kojima žrtve mogu da vjeruju i omogućiti da oni postanu sastavni dio systemske podrške žrtvama rodno zasnovanog nasilja.“ Takođe, istraživanje potvrđuje i da „žene, posebno one koje pripadaju ranjivim grupama, nesrazmjerno su više pogođene krizom, i to ne samo zbog veće opterećenosti usljed cjelodnevnne brige o porodici, već i zbog gubitka prihoda.“ Takođe, UNDP i UN Women prepoznaju i povećane rizike za djecu žrtve i svjedoke nasilja: „Rodno zasnovano nasilje ima štetne i dugotrajne efekte na fizičko, seksualno, reproduktivno i psihološko zdravlje djeteta. Ono utiče i na blagostanje, razvoj i ishode obrazovanja djeteta. Majke čije je fizičko i/ili mentalno zdravlje ugroženo nasiljem često imaju manje mogućnosti da brinu o svojoj djeci i da finansijski izdržavaju svoje porodice. Ta okolnost može uticati na kvalitet ishrane djece i njihovo redovno pohađanje nastave, te ih izložiti većem riziku od nasilja, zlostavljanja, zanemarivanja i iskorišćavanja. Majke koje su doživjele rodno zasnovano nasilje nerijetko se suočavaju sa stigmom i neprihvatanjem zajednica u kojima žive, što onda dovodi do njihovog

povlačenja i dodatnog slabljenja sposobnosti da se brinu o sebi i svojoj djeci. Uz to, dokazi s globalnog nivoa upućuju na zaključak da se nasilje nad djecom i nasilje nad intimnim partnerom često javljaju zajedno, u okviru istog domaćinstva. Djevojčice i dječaci koji su kod kuće izloženi prizorima partnerskog nasilja češće će, u svojoj odrasloj dobi, i sami manifestovati takve nasilne oblike ponašanja.“

Ovim akcionim planom predviđen je set aktivnosti kojima se ostvaruje sinergija sa postojećim Akcionim planom za podsticanje rodne ravnopravnosti u Glavnom gradu Podgorica za period 2023-2025. godine, kao i nove aktivnosti usmjerene na prevenciju rodno zasnovanog nasilja i zaštitu žrtava shodno Nacionalnom planu za implementaciju Konvencije Savjeta Evrope o suzbijanju i sprečavanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija).

Žrtve vršnjačkog nasilja usljed sve češće prisutnosti ovog negativnog fenomena moraju biti grupa kojoj će se i na lokalnom nivou posvetiti neophodna pažnja. U Strategiji za mlade 2023-2027 navodi se: „Vršnjačko nasilje posebno se prepoznaje kao veliki problem koji ostavlja mnogo posljedica na mlade, a kojem se nije pristupilo sistematično već projektno“. Aktivnosti u ovom akcionom planu usmjerene su upravo na sistemsku podršku, kroz osnivanje tima za prevenciju vršnjačkog nasilja, a potom i kroz edukaciju svih aktera uključenih u procese prevencije, prepoznavanja i procesuiranja vršnjačkog nasilja – djecu i mlade, roditelje i nastavnike, kao i specifične edukacije usmjerene na prevenciju vršnjačkog nasilja nad grupama koje su mu posebno izložene.

Materijalno ugrožene grupe stanovništva su u fokusu rada Sekretarijata za socijalno staranje kao grupa koja je u posebnom riziku od socijalne isključenosti i diskriminacije. Stoga se akcioni plan fokusira na obezbjeđivanje kontinuirane podrške i unapređenje međuinstitucionalne saradnje.

Romi i Egipćani su grupacija koja je pogođena nizom socijalnih izazova, siromaštvom i marginalizacijom. Prema podacima Popisa stanovništva, domaćinstava i stanova u Crnoj Gori iz 2011. godine, najveći broj pripadnika romske i egipćanske populacije živi na teritoriji Podgorice (3988). Kako se navodi u Strategiji socijalne inkluzije Roma i Egipćana za period 2021-2025, prioritetne oblasti na kojima treba raditi odnose se na rješavanje problema sa kojima se suočavaju žene i djeca, smanjenje evidentiranog jaza u pogledu nivoa obrazovanja, zdravstvene i socijalne zaštite, velikog procenta nezaposlenosti u odnosu na većinsku populaciju, obezbjeđenja adekvatnih stambenih uslova, rješavanje široko prisutnog problema neposjedovanja ličnih dokumenata, te borbi protiv anticiganizma i svih oblika nacionalne, rasne, vjerske ili polne diskriminacije i segregacije Roma i Egipćana.

LGBTIQ osobe se suočavaju sa velikim brojem izazova zbog nasilja i diskriminacije kojem su izloženi. Stoga, potrebno je podržati, osnažiti i kreirati servise podrške za ovu ciljnu grupu i ispitati konkretne potrebe LGBTIQ zajednice na teritoriji Glavnog grada. Potrebno je obratiti posebno pažnju na najugroženije unutar ove zajednice, kao što su mladi, žene i sve osobe koje su izložene višestrukoj diskriminaciji. Iako su napravljeni značajni pomaci u prethodnom periodu, pripadnici/e ove zajednice smatraju da rad institucija nije zadovoljavajući, te da se pitanja povezana sa LGBTIQ temama često tretiraju samo formalno.²³ Lokalnim planom predviđen je set aktivnosti koje podrazumijevaju jačanje kapaciteta više ciljnih grupa za rad sa LGBTIQ osobama, kao što su gradske, socijalne i inspeksijske službe, državne institucije, zdravstveni radnici, medicinsko osoblje, stručne službe u školama, itd. Pored toga, u narednom periodu će se nastaviti dobra praksa umrežavanja i saradnje sa institucijama i organizacijama na lokalnom, državnom i međunarodnom nivou, koje predstavljaju veliki resurs i značaj za razmjenu iskustava, primjera dobre prakse i partnerstva.

Osobe koje žive sa HIV/AIDS i osobe u riziku od HIV, imaju pravo na privatnost, normalno školovanje, liječenje, rad, stanovanje i nediskriminujući odnos u svim sferama života. Takođe je

²³ (2023) *Ogledalo stvarnosti: Percepcija LGBTIQ+ osoba o stanju njihovih ljudskih prava u Crnoj Gori*

istaknuta potreba upoznavanja javnosti sa značajem ustaljenih predrasuda, neznanja i sprječavanja diskriminacije u suzbijanju HIV/AIDS-a. Takođe, kako se relevantnim dokumentima navodi Crna Gora je zemlja sa niskom prevalencijom HIV/AIDS-a, ali se prepoznaju mjere u vezi sa promocijom i usvajanjem protektivnog ponašanja među ključnim populacijskim grupama kao što su: MSM (muškarci koji imaju seksualne odnose sa muškarcima), seksualni radnici/ce (SR) i osobe koje injekcionim putem koriste droge (IKD). Takođe, prepoznate su i mjere u vezi sa smanjenjem rizika i štete u populacijskim grupama kao što su zatvorenici, pomorci i populacija Roma i Egipćana (RE). Aktivnosti ovog Akcionog plana definisane su u skladu sa prioritetima na nacionalnom nivou.

CILJEVI LOKALNOG AKCIONOG PLANA ZA UNAPREĐENJE SOCIJALNE INKLUZIJE I RAZVOJ USLUGA SOCIJALNE I DJEČJE ZAŠTITE

Strateški cilj: Razvoj kvalitetnih usluga socijalne i dječje zaštite i unapređenje socijalne inkluzije starijih osoba, osoba sa invaliditetom, samohranih roditelja, mladih u riziku, žrtava nasilja, porodica u stanju socijalne potrebe, pripadnika RE zajednice, pripadnika LGBTIQ osoba, uključujući i promovisanje rodne ravnopravnosti i prevenciju bolesti zavisnosti.

Realizovane aktivnosti iz Lokalnog plana za unapređenje socijalne inkluzije i razvoj usluga socijalne i dječje zaštite 2020-2023. godine daju značajne smjernice u planiranju aktivnosti za naredni period 2024-2027. godine.

U nastavku je predstavljen kratak pregled realizacije aktivnosti iz Lokalnog plana 2020-2023. godine.

Tabela 4. Pregled realizacije aktivnosti iz LAP 2020-2023. godine

Strateški cilj	Br. planiranih aktivnosti	Br. realizovanih aktivnosti	Br. nerealizovanih akt.	Br. akt. za koje nisu dostupni podaci
Obezbijeđeni dostupni i adekvatni programi podrške i usluge socijalne zaštite za starija lica sa teritorije Glavnog grada	6	3	1	2
Povećana socijalna inkluzija OSI i njihovih porodica, uspostavljene i razvijene održive socijalne usluge	11	4	4	3
Unaprijeđena socijalna inkluzija i poboljšana dostupnost i kvalitet socijalnih usluga za djecu i mlade	20	10	5	5
Unaprijeđene usluge podrške, zaštite i socijalne uključenosti žrtava rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici	8	4	1	3
Obezbijeđeni veći nivo socijalne inkluzije materijalno ugroženih lica sa teritorije Glavnog grada i njihova bolja obuhvaćenost uslugama socijalne i dječje zaštite	5	5	0	0
Povećana socijalna inkluzija Roma i Egipćana i obezbijeđeni programi i adekvatne usluge podrške u zajednici	12	11	0	1
Unaprijediti ljudska prava LGBTQ osoba	14	9	2	3
Stvaranje sigurnog i podržavajućeg okruženja, efikasnog sistema prevencije HIV-a i pristupačnog liječenja, njege i pomoći za sve osobe pogođene HIV-om i osobe u povećanom riziku	4	4	0	0

Ukupno	80	50	13	17

LOKALNI AKCIONI PLAN ZA PERIOD 2024-2027

Strateški cilj: Razvoj i licenciranje usluga socijalne i dječje zaštite				
Aktivnosti-mjere	Indikatori	Nosioci aktivnosti	Vrijeme realizacije	Iznos i izvori finansiranja
Osnivanje Javne ustanove Centar za razvoj i pružanje usluga socijalne i dječje zaštite	- Uspostavljen Centar	Glavni grad	2024-2027	Glavni grad Državni budžet Donatori 120.000€

1. STARIJE OSOBE

Strateški cilj: Obezbijediti dostupne i adekvatne programe podrške i usluga socijalne zaštite za starija lica sa teritorije Glavnog grada				
Aktivnosti-mjere	Indikatori	Nosioci aktivnosti	Vrijeme realizacije	Iznos i izvori finansiranja
1.1. Obezbijediti uslugu pomoć u kući za starije osobe	- Broj korisnika/ca usluge na godišnjem nivou (140)	Sekretarijat za socijalno staranje	2024-2027	Glavni grad Državni budžet 120.000€ godišnje
1.2. Ispitivati zadovoljstvo korisnika usluge pomoć u kući	- Broj ispitanika/ca usluge - Analiza stepena zadovoljstva korisnika/ca usluge - Ocjena kvaliteta usluge od strane	Sekretarijat za socijalno staranje	2024-2027	0 €

	korisnika/ca			
1.3. Obilježavanje 1. oktobra Međunarodnog dana starijih osoba i drugih važnih datuma u vezi sa starijim osobama	- Broj učesnika - Broj partnera (potpisana najmanje 4 memoranduma o saradnji)	Sekretarijat za socijalno staranje, Organizacije civilnog društva Kancelarija za mlade Dom starih „Podgorica“ Institut za javno zdravlje Crne Gore	2024-2027	Glavni grad, Donatori 1500€ godišnje
1.4. Proširiti broj partnera i promovisati „Gradsku senior karticu“	- Broj korisnika (povećan broj korisnika za 5 puta u odnosu na trenutni broj (2024 – oko 5000 korisnika)) - Broj partnera (potpisano najmanje 5 novih memoranduma) - Kampanja	Sekretarijat za socijalno staranje	2024-2027	Glavni grad 3000€ godišnje
1.5. Informisanje starijih o pravima iz socijalne zaštite	- Broj brošura (najmanje 5000) - Broj edukativnih aktivnosti (najmanje 4 radionice za najmanje 100 učesnika/ca)	Sekretarijat za socijalno staranje Dom starih „Podgorica“ Centar za socijalni rad NVO	2024-2027	Glavni grad 1000€ godišnje
1.6. Sprovoditi istraživanja o potrebama starijih osoba u lokalnoj zajednici	- Broj istraživanja - Broj učesnika - Štampa materijala	Sekretarijat za socijalno staranje Institut za javno zdravlje Crne Gore	2024-2027	Glavni grad 1500€ godišnje

2. OSOBE SA INVALIDITETOM I NJIHOVE PORODICE

Strateški cilj: Povećati socijalnu inkluziju osoba sa invaliditetom i njihovih porodica i uspostavljanje i razvijanje održivih socijalnih usluga					
Aktivnosti	Indikatori	Nosioci aktivnosti	Vrijeme realizacije	Izvori finansiranja	
2.1. Unaprijediti pristupačnost objekata i javnih površina u Glavnom gradu za osobe s invaliditetom	<ul style="list-style-type: none"> - Broj adaptiranih objekata (najmanje 3) - Ugrađeni elementi pristupačnosti - Procenat povećanja broja pristupačnih objekata Glavnog grada u odnosu na 2023. 	Sekretarijat za socijalno staranje	2024-2027	Glavni grad 70 000€ godišnje Donatorska sredstva 50 000€	
2.2. Obezbijediti usluge personalne asistencije za osobe s invaliditetom i unapređenje uslova za pružanje usluge na nivou Glavnog grada Podgorice	<ul style="list-style-type: none"> - Broj korisnika koji koriste usluge PA (najmanje 20) - Stepen zadovoljstva korisnika - Povećanje broja korisnika PA u GG - Stvaranje uslova za licenciranje usluge 	Sekretarijat za socijalno staranje Ministarstvo rada i socijalnog staranja Centar za socijalni rad Nevladine organizacije	2024-2027	Državni budžet Glavni grad 75 000€ godišnje	
2.3. Obezbijediti pružanje usluga za samostalno kretanje osoba s oštećenjem vida na teritoriji Glavnog grada Podgorice	<ul style="list-style-type: none"> - Broj korisnika koji koriste usluge (najmanje 20) - Stepen zadovoljstva korisnika - Povećanje broja korisnika 	Sekretarijat za socijalno staranje Nevladine organizacije	2024-2027	Glavni grad Donatorska sredstva 15-20 000€ godišnje	
2.4. Obezbijediti uslugu prevoza od vrata do vrata za OSI na teritoriji Glavnog grada	<ul style="list-style-type: none"> - Broj korisnika koji koriste usluge (najmanje 150) - Stepen zadovoljstva korisnika - Povećanje broja korisnika 	Sekretarijat za socijalno staranje Nevladine organizacije	2024-2027	Glavni grad 50 000€ godišnje	
2.5. Razviti uslugu stanovanja uz podršku za osobe s invaliditetom	<ul style="list-style-type: none"> - Broj korisnika koji su zainteresovani za uslugu (najmanje 4) - Obezbijedena licenca za pružanje usluge - Akreditovani programi obuke za pružaoce usluge 	Sekretarijat za socijalno staranje Ministarstvo rada i socijalnog staranja Centar za socijalni rad Dnevni centar	2024-2027	Državni budžet Budžet Glavnog grada Donatorska sredstva 100 000€ ukupno	

Lokalni plan za unapređenje socijalne inkluzije i razvoj usluga socijalne i dječje zaštite 2024-2027

2.6. Razviti i pružati uslugu pomoći u kući za OSI	<ul style="list-style-type: none"> - Broj korisnika koji koriste usluge (najmanje 30) - Stepen zadovoljstva korisnika - Povećanje broja korisnika 	<p>JU Zavod „Komanski most“ Zavod za socijalnu i dječju zaštitu Nevladine organizacije</p>	2024-2027	Državni budžet Glavni grad Donatorska sredstva 20 000€ godišnje
2.7. Razviti i pružati usluge podrške za porodice OSI (psihološko savjetovanje, iskustvena podrška)	<ul style="list-style-type: none"> - Broj korisnika koji su zainteresovani za uslugu (najmanje 100) - Akreditovani programi obuke za pružaoce usluge - Obezbeđeni uslovi za licenciranje usluge 	<p>Sekretarijat za socijalno staranje Ministarstvo rada i socijalnog staranja Centar za socijalni rad JU Zavod „Komanski most“ Zavod za socijalnu i dječju zaštitu Nevladine organizacije</p>	2024-2027	Državni budžet Budžet Glavnog grada Donatorska sredstva 6 500€ godišnje
2.8. Sprovoditi istraživanja o položaju i potrebama OSI u Glavnom gradu i objaviti rezultate istraživanja	<ul style="list-style-type: none"> - Sprovedeno najmanje jedno istraživanje godišnje - Najmanje 300 OSI u GG obuhvaćeno istraživanjem - Objavljena najmanje jedna publikacija sa rezultatima istraživanja na godišnjem nivou 	<p>Sekretarijat za socijalno staranje</p>	2024-2027	Sredstva Budžeta Glavnog grada 800 € godišnje
2.9. Obilježavati važne datume u vezi sa osobama sa invaliditetom (Evropski dan samostalnog života – 5. maj, Svjetski dan osoba s invaliditetom – 3. decembar, ...)	<ul style="list-style-type: none"> - Broj organizovanih javnih događaja (najmanje 2 događaja godišnje) - Broj pripremljenog i distribuiranog promotivnog materijala (najmanje 1000 lifleta/brošura, na crnom tisku, uvećanoj) 	<p>Sekretarijat za socijalno staranje Dnevni centar JU Zavod „Komanski most“</p>	2024-2027	Glavni grad Donatorska sredstva 1 500€ godišnje

Lokalni plan za unapređenje socijalne inkluzije i razvoj usluga socijalne i dječje zaštite 2024-2027

	štampi i Brajevom pismu) - Broj posjetilaca javnih događaja - Obezbijeđen prevod na znakovni jezik na događajima	Nevladine organizacije	2024-2027	Glavni grad Donatorska sredstva 3 000€ godišnje
2.10. Razvijati i sprovesti programe za osamostaljivanje i osnaživanje mladih sa invaliditetom (psihološka podrška, strani jezici, informatika, meke vještine, preduzetništvo, predstavljanje poslodavcu, pisanje CV-ja, javni nastup, retorika)	- Broj organizovanih obuka (najmanje 4) - Broj učesnika/ca (najmanje 40) - Stepen zadovoljstva učesnika/ca	Sekretarijat za socijalno staranje Kancelarija za mlade Nevladine organizacije	2024-2027	Glavni grad Donatorska sredstva 3 000€ godišnje
2.11. Podizati svijest javnosti o pravima, potrebama i mogućnostima OSI (prevođenje i priprema edukativnih materijala, organizacija radionica, fokus grupa, panela, sastanaka sa međunarodnim NVO koje se bave pravima OSI, dijeljenje dobre prakse evropskih gradova kroz mreže gradova u kojima je GG Podgorica već član, filmske i književne večeri...)	- Broj organizovanih javnih događaja (najmanje 2 događaja godišnje) - Broj učesnika/ca (najmanje 100) - Smanjenje stepena diskriminacije prema OSI - Broj pripremljenih i distribuiranih materijala	Sekretarijat za socijalno staranje Dnevni centar JU Zavod „Komanski most“ Centar za socijalni rad Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava Nevladine organizacije	2024-2027	Glavni grad Donatorska sredstva 4 000€ ukupno
2.12. Organizovanje edukativnih programa u školama za prevenciju isključivanja djece i mladih sa invaliditetom (žive biblioteke, zajednički izleti, posjete kulturnim događajima...)	- Broj organizovanih programa (najmanje 10 programa u 10 škola) - Broj učesnika/ca (najmanje 200) - Stepen zadovoljstva učesnika/ca	Sekretarijat za socijalno staranje Zavod za školstvo Nevladine organizacije	2024-2027	Glavni grad Donatorska sredstva 3 000€ ukupno
2.13. Organizovati i sprovesti nagradne konkurse za literarni rad osnovaca i srednjoškolaca na teme u vezi sa OSI („Bez sažaljenja“, i druge)	- Broj pristiglih radova (najmanje 20) - Broj nagrađenih radova (najmanje 6) - Medijska ispraćenost konkursa	Sekretarijat za socijalno staranje	2024-2027.	Glavni grad 3 000€ ukupno
2.14. Razvijati i akreditovati programe obuke za rad sa OSI i poboljšati stepen	- Broj razvijenih i akreditovanih programa (najmanje 2)	Sekretarijat za socijalno staranje	2024-2027	Glavni grad Donatorska sredstva

Lokalni plan za unapređenje socijalne inkluzije i razvoj usluga socijalne i dječje zaštite 2024-2027

<p>vještina i znanja stručnih radnika u sistemu GG za rad sa OSI</p> <p>2.15. Organizovati obuke znakovnog jezika i Brajevog pisma za zaposlene u organima Glavnog grada i javnih ustanova socijalne i dječje zaštite koji rade sa strankama i u Zavodu za zapošljavanje Crne Gore</p> <p>2.16. Organizovati edukaciju za zaposlene na Gradskoj televiziji o načinima predstavljanja OSI u medijima</p>	<p>- Broj organizovanih obuka (najmanje 2) - Broj učesnika/ca (najmanje 20) - stepen zadovoljstva učesnika/ca</p> <p>- broj organizovanih obuka (najmanje 4 – po 2 za Brajevo pismo i znakovni jezik) - broj obučanih učesnika (najmanje 40)</p>	<p>Centar za socijalni rad Zavod za socijalnu i dječju zaštitu Nevladine organizacije</p> <p>Sekretarijat za socijalno staranje Zavod za zapošljavanje Crne Gore</p>	<p>2024-2027.</p>	<p>4 000€ ukupno</p> <p>Glavni grad 4 000€ ukupno</p>
<p>2.17. Stvarati uslove za osnivanje Kancelarije za OSI u okviru Sekretarijata za socijalno staranje (obezbjeđivanje prostora, opreme, sredstava... potencijalni aspekti djelovanja: komunikacija sa OSI, komunikacija sa organizacijama OSI i organizacijama za OSI, organizacija javnih događaja, konsultativna podrška u pripremi projekata i programa, obuke o UNCRPD, uspostavljanje saradnje sa međunarodnim tijelima, organizacijama, mrežama koje se bave pravima OSI, potencijalno pokretanje mreže “podržavajućih” gradova za OSI...)</p>	<p>- Organizovana najmanje jedna obuka - Obučeno 15 zaposlenih</p> <p>- Formalno uspostavljena Kancelarija za OSI</p>	<p>Sekretarijat za socijalno staranje Gradska televizija Podgorica Organizacije civilnog društva</p> <p>Sekretarijat za socijalno staranje</p>	<p>2025.</p> <p>2024-2027.</p>	<p>0€</p> <p>Glavni grad Donatorska sredstva 7 000€ godišnje</p>

2.18. Stvarati uslove za uspostavljanje usluge Dnevnog boravka za OSI starije od 27 godina	- Uspostavljena usluga	Glavni grad Ministarstvo rada i socijalnog staranja Dnevni centar	2025-2027	Državni budžet Glavni grad Donatorska sredstva 70 000€
2.19. Organizovanje obuka za OSI o zapošljavanju malog biznisa i socijalnom preduzetništvu	- Broj organizovanih obuka (najmanje dva puta godišnje)	Glavni grad, Organizacije civilnog društva ZZZCG- Biro rada Podgorica	2024-2027	Glavni grad biznis sektor donatori državni budžet ZZZCG 2 000€ godišnje

3. DJECA I MLADI U RIZIKU

Strateški cilj: Unaprijediti socijalnu inkluziju i poboljšati dostupnost i kvalitet socijalnih usluga za djecu i mlade

Aktivnosti	Indikatori	Nosioci aktivnosti	Vrijeme realizacije	Izvori finansiranja
3.1. Stvarati uslove za uspostavljanje Dječije kuće	- Broj korisnika/ca na godišnjem nivou - Broj zaposlenih i volontera angažovanih u radu	Glavni grad Podgorica	2024-2027	Glavni grad Donatori
3.2. Sprovođenje usluge stanovanje uz podršku za mlade koji napuštaju dječiji dom	- Broj mladih koji koriste uslugu (najmanje 2 godišnje)	Sekretarijat za socijalno staranje MRSS Centar za socijani rad Pružaooci usluga	2024-2027	Državni budžet Glavni grad

Lokalni plan za unapređenje socijalne inkluzije i razvoj usluga socijalne i dječje zaštite 2024-2027

<p>3.3. Obzbeđivanje podrške u kontinuiranom radu Dnevnog boravka za djecu i mlade sa problemima u ponašanju-Centra za podršku djeci i porodici</p>	<p>- Broj i vrsta programa - Broj djece obuhvaćene programima podrške - Broj porodica obuhvaćanih programima podrške</p>	<p>Sekretarijat za socijalno staranje MRSS Centar za socijalni rad Licencirani pružaoci usluga</p>	<p>2024-2027</p>	<p>Državni budžet Glavni grad donatori 100 000€ ukupno</p>
<p>3.4. Podrška radu pružaocima usluga koji su licencirani za pružanje savjetodavno-terapijskih i socio- edukativnih usluga za djecu i mlade i njihove roditelje/staratelje</p>	<p>- Broj i vrsta programa - Broj pružaoca usluga - Broja i vrsta savjetodavno-terapijskih usluga - Broj djece obuhvaćene programima podrške - Broj roditelja/staratelja obuhvaćenih podrškom</p>	<p>Sekretarijat za socijalno staranje MRSS Centar za socijalni rad Licencirani pružaoci usluga</p>	<p>2024-2027</p>	<p>Državni budžet, Glavni grad Podgorica, donatori 20 000€ godišnje</p>
<p>3.5. Uspostaviti program podrške ekonomskog osnaživanja i zapošljavanja za mlade bez roditeljskog staranja koji napuštaju institucije i za mlade koji izlaze iz sistema hraniteljstva</p>	<p>- Uspostavljen program podrške - Broj korisnika obuhvaćenih programom - Broj potpisanih Memoranduma o saradnji sa socijalnim partnerima</p>	<p>Sekretarijat za socijalno staranje MRSS Ministarstvo obrazovanja Centar za socijalni rad Zavod za zapošljavanje Zavod za obrazovanje odraslih Organizacije civilnog društva Međunarodne organizacije</p>	<p>2024-2027</p>	<p>Državni budžet, Glavni grad Podgorica, donatori 5 000 € godišnje</p>

4. ŽRTVE RODNO ZASNOVANOG NASILJA I NASILJA U PORODICI

Strateški cilj 4: Unaprijediti usluge podrške, zaštite i socijalne uključenosti žrtava rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici				
Aktivnosti	Indikatori	Nosioci aktivnosti	Vrijeme realizacije	Izvori finansiranja
4.1. Organizovati javne tribine, konferencije, predavanja o nasilju nad ženama žrtvama trgovine ljudima.	-Organizovan događaj (najmanje 4 događaja) - Broj učesnika/ca (najmanje 80 učesnika/ca)	Sekretarijat za socijalno staranje Kancelarija za rodnu ravnopravnost Relevantne institucije NVO sektor	2024-2027	Glavni grad, Državni budžet Donacije 1 000€ godišnje
4.2. Organizovati "Dane otvorenih vrata" na teme zaštite od rodno zasnovanog nasilja, nasilja u porodici, trgovine ljudima/djecom	-Broj realizovanih programa (najmanje 4 događaja, sa najmanje 40 učesnika)	Sekretarijat za socijalno staranje Kancelarija za rodnu ravnopravnost Centar za socijalni rad NVO sektor	2024-2027	Glavni grad 250€ godišnje
4.3. Sprovoditi edukacije/kampanje u cilju senzibilizacije javnosti o problemu nasilja u porodici, sa akcentom na kampanju 16 dana aktivizma borbe protiv nasilja nad ženama	- Organizovane edukacije/kampanje (organizovane 4 kampanje) - Broj učesnika/ca - Broj medijskih izvještaja	Sekretarijat za socijalno staranje Kancelarija za rodnu ravnopravnost Relevantne institucije NVO sektor Međunarodne organizacije Institut za javno zdravlje Crne Gore	2024- 2027	Glavni grad Donacije 3 000€ godišnje

<p>4.4. Organizovati edukacije Romkinja i Egipćanki o problemu nasilja nad ženama i prisilnim brakovima</p>	<p>- Broj organizovanih edukacija (najmanje 4 edukacije) - Broj učesnika/ca (najmanje 80 učesnika/ca)</p>	<p>Sekretarijat za socijalno staranje Kancelarija za rodnu ravnopravnost Relevantne institucije NVO sektor Međunarodne organizacije</p>	<p>2024-2027</p>	<p>Glavni grad Donacije 1 500€ godišnje</p>
<p>4.5. Organizovati edukacije o problemu nasilja nad pripadnicima/ama LGBTIQ zajednice</p>	<p>- Broj organizovanih edukacija (najmanje 2 edukacije) - Broj učesnika/ca (najmanje 30 učesnika)</p>	<p>Sekretarijat za socijalno staranje Kancelarija za rodnu ravnopravnost Relevantne institucije NVO sektor Međunarodne organizacije</p>	<p>2024-2027</p>	<p>Glavni grad Donacije 650€ godišnje</p>
<p>4.6. Uspostaviti programe podrške za žrtve nasilja (grupe samopodrške, edukativno iskustvene grupe, socio edukativne programe i sl.).</p>	<p>- Broj uspostavljenih programa (najmanje 2 programa) - Broj učesnika/ca</p>	<p>Sekretarijat za socijalno staranje Kancelarija za rodnu ravnopravnost Centar za socijalni rad; Relevantne institucije; NVO sektor</p>	<p>2025-2027</p>	<p>Glavni grad Donacije 1 500€ godišnje</p>
<p>4.7. Uspostavljati saradnju sa relevantnim NVO i pružiocima usluga žrtvama nasilja kroz potpisane memorandume.</p>	<p>-Broj potpisanih Memoranduma (potpisana najmanje 2 memoranduma)</p>	<p>Sekretarijat za socijalno staranje Kancelarija za rodnu ravnopravnost Centar za socijalni rad; NVO sektor</p>	<p>2024-2027</p>	<p>0€</p>

<p>4.8. Unaprijediti kapacitete Skloništa za žrtve porodičnog nasilja u skladu sa propisanim standardima</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Uslovi Skloništa za žrtve nasilja u porodici usklađeni sa standardima - Broj korisnika/ca usluga (najmanje 50 korisnika/ca) 	<p>Organizacije civilnog društva pružaoci usluga u saradnji sa MRSS i Sekretarijatom za socijalno staranje - Kancelarijom za rodnu ravnopravnost</p>	<p>Glavni grad Državni budžet donatori</p>
<p>4.9. Izraditi edukativni materijal o svim oblicima nasilja i načinima suzbijanja nasilja</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Izrađen i publikovan materijal (najmanje jedna publikacija, 2000 primjeraka odštampano i distribuirano) 	<p>Sekretarijat za socijalno staranje Kancelarija za rodnu ravnopravnost; NVO sektor</p>	<p>Glavni grad Donator 750€ godišnje</p>

5. PREVENCIJA VRŠNJAČKOG NASILJA

Strateški cilj 5: Unaprijediti usluge prevencije, podrške, zaštite i socijalne uključenosti djece žrtava vršnjačkog nasilja

Aktivnosti	Indikatori	Nosioi aktivnosti	Vrijeme realizacije	Izvori finansiranja
<p>5.1. Obuke za školski kadar za prepoznavanje i reagovanje u slučajevima vršnjačkog nasilja</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Broj održanih obuka (najmanje 1 obuka godišnje) - Broj nastavnog i vannastavnog osoblja koje je prošlo obuke (najmanje 100 osoba) 	<p>Sekretarijat za socijalno staranje u saradnji sa organizacijama civilnog društva i školama</p>	<p>Kontinuirano 2024-2027</p>	<p>Glavni grad Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija, Državni budžet NVO sektor 1 500€ godišnje</p>
<p>5.2. Obuke za roditelje za prepoznavanje i institucionalnu podršku u slučajevima vršnjačkog nasilja</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Broj održanih obuka (najmanje 2) - Broj uključenih roditelja (najmanje 60) 	<p>Sekretarijat za socijalno staranje sa organizacijama civilnog društva</p>	<p>Kontinuirano 2024-2027</p>	<p>Glavni grad, donator, biznis sektor 750€ godišnje</p>

<p>5.3. Radionice za učenike/ce posvećene nenasilnom rješavanju sporova i asertivnoj komunikaciji</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Broj škola uključenih u aktivnosti (najmanje 10) - Broj radionica (najmanje 20) - Broj učenika koji su pohađali radionice (najmanje 300) 	<p>Sekretarijat za socijalno staranje Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija Skole Nvo sektor</p>	<p>Kontinuirano 2024-2027</p>	<p>Glavni grad, Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija Donacije 300€ ukupno</p>
<p>5.4. Savjetodavni rad sa djecom</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Broj uključenih škola (najmanje 10) - Broj učenika (najmanje 100) 	<p>Centar za socijalni rad Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija Škole Glavni grad</p>	<p>Kontinuirano 2024-2027</p>	<p>0€</p>
<p>5.5. Izraditi edukativni materijal o svim oblicima vršnjačkog nasilja i načinima suzbijanja</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Broj flajera podijeljenih učenicima (2000) - Broj emitovanja spotova na talasima lokalnih, javnih i komercijalnih emitera - Ukupan broj postova za društvene mreže - Broj pregleda - Reach postova na nalogima na društvenim mrežama Glavnog grada (dijeljenje istih) 	<p>Sekretarijat za socijalno staranje NVO sektor Lokalni mediji (javni i komercijalni) Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija Institut za javno zdravlje Crne Gore</p>	<p>Kontinuirano 2024-2027</p>	<p>Glavni grad Donacije Biznis sektor 1 500 € ukupno</p>
<p>5.6. Aktivnosti usmjerene na prevenciju vršnjačkog nasilja nad osobama školskog uzrasta iz ranjivih grupa stanovništva - LGBTIQ zajednice, RE zajednice, OSI, itd.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Broj učesnika (najmanje 200) - Broj održanih radionica (najmanje 10) 	<p>Sekretarijat za socijalno staranje NVO sektor Institut za javno zdravlje Crne Gore</p>	<p>Kontinuirano 2024-2027</p>	<p>Glavni grad NVO sektor 1 500€ godišnje</p>
<p>5.7. Formiranje opštinskog tima za prevenciju vršnjačkog nasilja</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Broj održanih sastanaka (najmanje 2 godišnje) - Broj sprovedenih aktivnosti 	<p>Sekretarijat za socijalno staranje Sekretarijat za lokalnu samoupravu i saradnju sa civilnim društvom</p>	<p>Kontinuirano 2024-2027</p>	<p>0€</p>

		Centar za socijalni rad MRSS MPNI	
--	--	---	--

6. MATERIJALNO UGROŽENI POJEDINCI I PORODICE

Strateški cilj: Obezbjediti veći nivo socijalne inkluzije materijalno ugroženih lica sa teritorije Glavnog grada i njihovu bolju obuhvaćenost uslugama socijalne i dječje zaštite

Aktivnosti	Indikatori	Nosioci aktivnosti	Vrijeme realizacije	Izvori finansiranja
6.1. Obezbeđivanje usluge besplatnog dnevnog obroka	- Broj korisnika/ca na godišnjem nivou (300 porodica i pojedinaca godišnje)	Sekretarijat za socijalno staranje	Kontinuirano 2024-2027	Glavni grad 650 000€ godišnje
6.2. Obezbeđivanje podrške beskućnicima (privremeni smještaj uz nadzor CSR)	- Broj beskućnika	Sekretarijat za socijalno staranje u saradnji sa CSR	Kontinuirano 2024-2027	Lokalna samouprava, Donatori 7 000€ godišnje
6.3. Za djecu i mlade iz porodica korisnika MOP-a obezbijediti pomoć u školovanju, besplatni odmor i rekreaciju, i dr.	- Broj djece i mladih koja su dobila pomoć u školovanju (knjige, besplatan prevoz itd) (najmanje 2000 godišnje) - Broj djece i mladih koja su koristila besplatni odmor i rekreaciju itd.	Sekretarijat za socijalno staranje	Kontinuirano 2024-2027	Glavni grad 125 000€ godišnje
6.4. Organizovati akcije o ulozi sporta i zdravih stilova života u životima djece	- Broj talentovane djece za sport iz socijalno ugroženih porodica - Broj obilazaka osnovnih škola (obiđeno najmanje 15 škola) - Broj jednogodišnjih besplatnih članarina za treninge	Sekretarijat za socijalno staranje Sportske organizacije	Kontinuirano 2024-2027	Glavni grad Sportske organizacije/ udruženja/savezi 500€ godišnje
6.5. Rješavanje stambenog pitanja lica u stanju socijalne potrebe	- Broj lica/porodica koji su dobili socijalni stan Glavnog grada na korišćenje na osnovu odluke Komisije	Sekretarijat za socijalno staranje	Kontinuirano 2024-2027	Glavni grad Podgorica

6.6. Podrška podstanarima – subvencije	-Broj lica koja su dobila subvenciju za podstanare (150 godišnje)	Sekretarijat za socijalno staranje	Kontinuirano 2024-2027	Glavni grad Podgorica 200 000€ godišnje
6.7. Organizovati manifestacije za djecu iz socijalno najugroženijih porodica	-Broj korisnika/djece -Broj aktivnosti (najmanje 4 događaja) -Broj zaposlenih i volontera angažovanih na organizaciji	Sekretarijat za socijalno staranje, Organizacije civilnog društva	2024-2027	Glavni grad organizacije civilnog društva donatori 3 000€ godišnje
6.8. Osnazivanje i jačanje vještina i kompetencija djece iz socijalno ugroženih porodica	-Sprovedeni kursevi i obuke za jačanje vještina i kompetencija (kurs rad ana računarima, kurs stranih jezika, obuka za jačanje komunikacionih vještina, itd)	Sekretarijat za socijalno staranje, Organizacije civilnog društva	2024-2027	Glavni grad Donatori 1 500€ godišnje

7. ROMI I EGIPĆANI

Strateški cilj: Povećati socijalnu inkluziju Roma/kinja i Egipćana/ki i obezbijediti programe i adekvatne usluge podrške u zajednici

Aktivnosti	Indikatori	Nosioci aktivnosti	Vrijeme realizacije	Izvori finansiranja
7.1. Povećanje stepena upisa pripadnika RE populacije u srednju školu s posebnim osvrtnom na djevojčice.	-Izrađen plan kampanje -Broj sastanaka (najmanje 3 godišnje) -Broj učesnika kampanje -Broj djevojčica upisanih u srednju školu – -Broj dječaka upisanih u srednju školu -Broj animiranih i motivisanih roditelja pripadnika romske populacije da upišu djecu u srednju školu (najmanje 100)	Sekretarijat za socijalno staranje Kancelarija za RE; Ministarstvo prosvjete NVO „Romski savjet“ NVO „Fondacija Ruka prijateljstva NVO „Help“	2024-2027.	Glavni grad 500€ godišnje

<p>7.2. Povećanje stepena upisa romske djece u predškolsko obrazovanje</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Izrađen plan kampanje - Broj učesnika kampanje - Broj upisane romske djece u pripremni vrtić - Broj terenskih posjeta romskim naseljima (4 godišnje) - Broj animiranih i motivisanih roditelja 	<p>Sekretarijat za socijalno staranje Kancelarija za RE; Ministarstvo prosvjete NVO UNICEF</p>	<p>2024-2027.</p>	<p>Glavni grad 500€ godišnje</p>
<p>7.3. Izrada i distribucija informativnog materijala</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Broj izrađenih i distribuiranih flajera i brošura (najmanje 1000) - Prevod materijala na romski jezik - Broj odštampanih materijala na romskom jeziku 	<p>Sekretarijat za socijalno staranje Kancelarija za RE; Ministarstvo prosvjete NVO UNICEF</p>	<p>2024 – 2027.</p>	<p>Glavni grad Donatori 500€ godišnje</p>
<p>7.4. Pomoć i podrška djeci osnovnoškolskog uzrasta u izradi domaćih zadataka i prevazilaženju jezičke barijere</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Broj osnovaca kojima je pružena pomoć (najmanje 100) 	<p>Sekretarijat za socijalno staranje Kancelarija za RE; NVO</p>	<p>2024 – 2027.</p>	<p>Glavni grad 1 000€ godišnje</p>
<p>7.5. Pomoć srednjoškolcima za polaganje matorskog/stručnog ispita</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Broj srednjoškolaca kojima je pružena podrška (najmanje 50) - Broj srednjoškolaca koji su uspješno položili (najmanje 30) 	<p>Sekretarijat za socijalno staranje Kancelarija za RE; NVO</p>	<p>2024 – 2027.</p>	<p>Glavni grad NVO 750€ godišnje</p>

<p>7.6. Jačanje kompetencija nenasilja i nediskriminacije među mladima – radionice</p> <p>Radionice sa mladima iz RE zajednice i opšte populacije u cilju jačanja kompetencija nenasilja i nediskriminacije među ovom ciljnom grupom. Teme radionica će se ticati ljudskih prava i mogu uključivati: vršnjačko nasilje, anticionizam, aktivizam i volonterizam, zaštita od diskriminacije, itd.</p>	<p>-Broj održanih radionica (najmanje 6 radionica godišnje)</p> <p>- Broj učesnika na radionicama</p>	<p>Sekretarijat za socijalno staranje Kancelarija za RE; Sekretarijat za lokalnu samoupravu i saradnju sa civilnim društvom NVO Ombudsman</p>	<p>2024 – 2027.</p>	<p>Glavni grad Sekretarijat za lokalnu samoupravu i saradnju sa civilnim društvom Donator 3 000€ godišnje</p>
<p>7.7. Unapređenje sistema samozapošljavanja RE kroz posebne edukativne programe i programe za počinjanje biznisa</p>	<p>- Organizovane najmanje 2 obuke o samozapošljavanju za 30 učesnika/ca</p>	<p>Sekretarijat za socijalno staranje Kancelarija za RE; Organizacije civilnog društva Sekretarijat za lokalnu samoupravu i saradnju sa civilnim društvom Sekretarijat za preduzetništvo i investicije Privatni sektor</p>	<p>2024-2027.</p>	<p>Glavni grad Donator 1 500€ godišnje</p>
<p>7.8. Obuke koje će pripadnicima RE zajednice stvoriti veću mogućnost za zaposlenje ili samostalne preduzetničke djelatnosti</p>	<p>- Broj akreditovanih obuka ponuđenih učesnicima/cama (najmanje 4)</p> <p>- Broj učesnika koji su dobili sertifikate (najmanje 40)</p>	<p>Sekretarijat za socijalno staranje Kancelarija za RE; Organizacije civilnog društva Sekretarijat za lokalnu samoupravu i saradnju sa civilnim društvom</p>	<p>2024-2027.</p>	<p>Glavni grad Sekretarijat za lokalnu samoupravu i saradnju sa civilnim društvom Donatori 3 000 € godišnje</p>

	Sekretarijat za preduzetništvo Privatni sektor Zavod za zapošljavanje Crne Gore			
7.9. Prevencija maloljetničkih i/ili prisilnih brakova među romskom populacijom	Sekretarijat za socijalno staranje Kancelarija za RE; NVO	- Izrada i distribucija informativnog materijala - Broj izrađenog i distribuiranog materijala (najmanje 500 primjeraka, sa prevodom na romski jezik)		Glavni grad NVO 1 500€ ukupno
7.10. Kampanja protiv anticiganizma uz učešće poznatih ličnosti iz javnog života Crne Gore	Sekretarijat za socijalno staranje Kancelarija za RE; Ministarstvo za ljudska i manjinska prava NVO	-Realizovana najmanje jedna kampanja na temu borbe protiv anticiganizma		Glavni grad Ministarstvo za ljudska i manjinska prava 5 000€ ukupno
7.11. Edukacije na temu borbe protiv anticiganizma za srednjoškolce u SŠ u Podgorici koje će držati mladi ambasadori protiv anticiganizma – učesnici projekta "Svi protiv anticiganizma"	Sekretarijat za socijalno staranje Kancelarija za RE; Ministarstvo za ljudska i manjinska prava NVO	-Održano najmanje 3 edukacije za najmanje 60 učesnika		Glavni grad 1 200€ ukupno
7.12. Realizacija trodnevnog treninga za trenere na temu Anticiganizam	Sekretarijat za socijalno staranje Kancelarija za RE; Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava; NVO Zavod za zapošljavanje Crne Gore	-10 osoba osnaženo da realizuju obuke prema akreditovanom programu brobe protiv Anticiganizma		Glavni grad Donatori 5 000€ ukupno
7.13. Organizovati manifestaciju povodom 8. aprila, Svjetskog dana	Sekretarijat za socijalno staranje	-Održana manifestacija povodom 8.		Glavni grad 1 500€ godišnje

Roma	aprila, Svjetskog dana Roma	Kancelarija za RE; Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava; NVO	2024-2027.	
7.14. Obilježavanje 5. novembra – Svjetskog dana Romskog jezika	- Organizovan prigodan događaj u cilju ukazivanja na značaj očuvanja Romskog jezika (jedan događaj godišnje)	Sekretarijat za socijalno staranje Kancelarija za RE; Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava, Centar za očuvanje i razvoja kulture manjina Crne Gore; Romski savjet;	2024-2027.	Glavni grad 1 500€ godišnje
7.15. Organizovanje kursa računara za osnove iz RE zajednice	- Najmanje 20 osnovaca uspješno završilo kurs računara	Sekretarijat za socijalno staranje Kancelarija za RE; NVO	2024-2027.	Glavni grad 1 000€ godišnje
7.16. Organizovanje dvodnevne obuke za 30 sakupljača sekundarnih sirovina kako bi se podigla svijest o očuvanju životne sredine, a u cilju sprovođenja zelene agende	- Održana dvodnevna obuka za 30 pripadnika romske i egipćanske populacije	Sekretarijat za socijalno staranje Kancelarija za RE; NVO Romski savjet	2024-2027.	Glavni grad 250€ godišnje
7.17. Edukacija korisnika romske i egipćanske zajednice o načinu korišćenja i održavanja socijalnih stanova	- Održan sastanak sa predstavnicima ulaza zgrada (Sektor liderima) sa ciljem edukacije korisnika romske i egipćanske zajednice o načinu korišćenja i održavanja socijalnih stanova	Sekretarijat za socijalno staranje Kancelarija za RE; Romski savjet NVO	2024-2027.	Glavni grad 1 000€
	-Edukovano najmanje 30 osoba			

Lokalni plan za unapređenje socijalne inkluzije i razvoj usluga socijalne i dječje zaštite 2024-2027

7.18. Organizovanje Info sesija za učenike devetih razreda u Srednjim školama u cijju podrške u odabiru zanimanja i nastavka školama	- Broj djece iz romske i egipćanske zajednice - učenika 9-tih razreda (najmanje 200 djece)	Sekretarijat za socijalno staranje Kancelarija za RE	2024-2027.	Glavni grad 250€ godišnje
7.19. Sportske i kulturne aktivnosti za mlade u cijju integracije i inkluzije u CG društvo	-Sportski i kulturni događaji itd.	Sekretarijat za socijalno staranje Kancelarija za RE; Sekretarijat za kulturu Sekretarijat za sport NVO	2024-2027.	Glavni grad NVO 2 000€ godišnje
7.20. Posjete kulturno istorijskim spomenicima kako bi pripadnici RE upoznali državu u kojoj žive	- Broj pripadnika RE zajednice - Najmanje 8 posjeta	Sekretarijat za socijalno staranje Kancelarija za RE;	2024-2027.	Glavni grad 1 000€ godišnje
7.21. Realizovati obuke i uključiti pripadnike RE u Klub instruktora Dječjeg saveza	-Obučeno i uključeno u rad najmanje dva pripadnika RE zajednice	Sekretarijat za socijalno staranje Kancelarija za RE; JU Dječji savez	2024-2027.	Glavni grad 250€ godišnje
7.22. Organizovati osnovni kurs romskog jezika za službenike Glavnog grada i zaposlene u institucijama socijalne zaštite	-Organizovan jedan kurs -Najmanje 10 službenika prošlo obuku	Sekretarijat za socijalno staranje Kancelarija za RE;	2024-2027.	Glavni grad 1 000€ godišnje
7.23. Sprovođenje istraživanja koja se odnose na prava i potrebe RE zajednice	-Broj učesnika	Sekretarijat za socijalno staranje Kancelarija za RE; NVO	2024-2027.	Glavni grad 1 000€ ukupno
7.24. Povećati informisanost o mogućnostima zapošljavanja za osobe koje nijesu prijavljene na evidenciju Biroa rada	- Sprovedene minimum dvije targetirane informativne aktivnosti na godišnjem nivou	ZZZCG, medijatori u zapošljavanju	Kontinuirano 2024-2027	0€

7.25. Uključivanje Roma i Egipćana u program javnih radova	- Broj učesnika javnog rada, polna struktura	ZZZCG i partneri u realizaciji – izvođači programa javnog rada (poslodavci, nevladine organizacije, lokalna samouprava)	Kontinuirano 2024-2027	0€
--	--	---	---------------------------	----

8. LGBTIQ OSOBE

Strateški cilj: Unaprijediti ljudska prava LGBTIQ osoba				
Aktivnosti	Indikatori	Nosioi aktivnosti	Vrijeme realizacije	Izvori finansiranja
8.1. Obuke i radionice u cilju jačanja kapaciteta gradskih službi, policijskih, socijalnih i inspeksijskih službi i drugih državnih organa za rad sa LGBTIQ osobama	-Broj održanih obuka i radionica (najmanje 4) -Broj obučanih službenika (minimum 60)	Sekretarijat za socijalno staranje Kancelarija za LGBTIQ osobe; organizacije civilnog društva	2024-2027	Glavni grad, donatori, državni budžet 1 500€ godišnje
8.2. Jačanje kapaciteta zdravstvenih radnika i medicinskog osoblja za unapređenje kvaliteta pružanja senzitivnih usluga za rad sa LGBTIQ zajednicom u zdravstvenim ustanovama u Podgorici	-Broj akreditovanih obuka -Broj održanih obuka (2) -Broj obučanih zdravstvenih radnika i medicinskog osoblja (najmanje 30)	Sekretarijat za socijalno staranje Kancelarija za LGBTIQ osobe; organizacije civilnog društva	2024-2027	Glavni grad, donatori, državni budžet 1 500€ godišnje

<p>8.3. Obuke za stručne službe srednjih škola u Podgorici za tehnike rada sa LGBTIQ adolescentima i informativna savjetovanja na temu seksualne orijentacije i rodnog identiteta u obrazovanju</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Broj akreditovanih obuka (1) - Broj održanih obuka (2) - Broj obučanih školskih pedagoga i psihologa (najmanje 30) - Broj održanih konsultacija i savjetovanja 	<p>Sekretarijat za socijalno staranje – Kancelarija za LGBTIQ osobe u saradnji sa organizacijama civilnog društva i školama</p>	<p>2025-2027</p>	<p>Glavni grad, donatori, državni budžet 1 500€ godišnje</p>
<p>8.4. Podsticanje škola, centara za mlade, omladinskih organizacija itd. da pružanje otvorene podrške LGBTIQ zajednici kroz njihovu komunikaciju, isticanje zastava i drugih obilježja, obilježavanje posebnih datuma itd.</p>	<p>-Broj ostvarenih saradnji sa školama, omladinskim organizacijama, centrima za mlade (potpisan najmanje 1 memorandum o saradnji)</p>	<p>Sekretarijat za socijalno staranje – Kancelarija za LGBTIQ osobe u saradnji sa organizacijama civilnog društva i školama</p>	<p>2024-2027</p>	<p>Glavni grad, donatori, državni budžet 250€ godišnje</p>
<p>8.5. Podsticanje veće integracije mladih iz LGBTIQ zajednice u aktivnosti koje se tiču mladi i podrška formiranju gej-streit saveza na nivou opštine</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Broj mladih uključenih u aktivnosti (50) - Broj konsultacija sa mladima (10) - Broj održanih radionica za mlade (10) 	<p>Sekretarijat za socijalno staranje – Kancelarija za LGBTIQ osobe u saradnji sa organizacijama civilnog društva</p>	<p>2024-2027</p>	<p>Glavni grad, donatori, državni budžet 375€ godišnje</p>
<p>8.6. Podizanje svijesti, pružanje informacija i obuka socijalnih radnika koji rade sa mladima ili porodicama o izazovima i problemima LGBTIQ mladih</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Broj održanih obuka (2) - Broj održanih konsultacija, savjetovanja (najmanje 5) - Broj uključenih socijalnih radnika (najmanje 50) 	<p>Sekretarijat za socijalno staranje – Kancelarija za LGBTIQ osobe, u saradnji sa organizacijama civilnog društva i centrima za socijalni rad</p>	<p>2025-2027</p>	<p>Glavni grad, donatori, državni budžet 1 750€ godišnje</p>

<p>8.7. Podrška i promocija postojećih servisa podrške za LGBTIQ osobe u Glavnom gradu</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Broj podržanih servisa (najmanje 2) - Sprovedene promotivne aktivnosti - izrađeni flajeri, objave na društvenim mrežama, medijski članci 	<p>Sekretarijat za socijalno staranje – Kancelarija za LGBTIQ osobe u saradnji sa organizacijama civilnog društva</p>	<p>2025-2027</p>	<p>Glavni grad, donatori, državni budžet 2 125€ godišnje</p>
<p>8.8. Osnaživanje LBTQ žena u ekonomskoj i političkoj sferi</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Broj održanih radionica (najmanje 16) - Broj LBTQ žena koje su učestvovala u aktivnostima (najmanje 80) - Ostvarena saradnja sa organizacijama i grupama koje okupljaju LBTQ žene (potpisan jedan memorandum) 	<p>Sekretarijat za socijalno staranje – Kancelarija za LGBTIQ osobe, u saradnji sa organizacijama civilnog društva</p>	<p>2024-2027</p>	<p>Glavni grad, donatori, državni budžet 2 000€ godišnje</p>
<p>8.9. Konferencije, okrugli stolovi i paneli sa akademskom zajednicom o relevantnim pitanjima za LGBTIQ zajednicu</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Broj održanih konferencija, okruglih stolova, panel diskusija (3) - Ostvarena saradnja sa univerzitetima i akademskom zajednicom (potpisan najmanje jedan memorandum o saradnji) 	<p>Sekretarijat za socijalno staranje – Kancelarija za LGBTIQ osobe u saradnji sa organizacijama civilnog društva i univerzitetima</p>	<p>2025-2027</p>	<p>Glavni grad, donatori, državni budžet 1 250€ godišnje</p>
<p>8.10. Ispitivanja koja se odnose na potrebe LGBTIQ osoba koje žive na teritoriji Glavnog grada</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Broj sprovedenih anekta, fokus grupa, istraživanja 	<p>Sekretarijat za socijalno staranje – Kancelarija za LGBTIQ osobe u saradnji sa organizacijama civilnog društva</p>	<p>2024-2027</p>	<p>Glavni grad, donatori, državni budžet 1 500€ ukupno</p>
<p>8.11. Podrška održavanju povorke ponosa LGBTIQ osoba - Montenegro Pride i pratećih umjetničkih i kulturnih aktivnosti</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Nastavak saradnje sa Organizacionim odborom Montenegro prajda - Organizovani događaji aktivnosti tokom Neđeje ponosa (održana 4 Montenegro prajda) 	<p>Sekretarijat za socijalno staranje – Kancelarija za LGBTIQ osobe u saradnji sa organizacijama civilnog društva</p>	<p>2024-2027</p>	<p>Glavni grad, donatori, državni budžet 4 000€ godišnje</p>

<p>8.12. Organizovanje kulturnih događaja i promocija kvir kulture i istorije</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Broj organizovanih kulturnih događaja (najmanje 2 godišnje) - Ostvarena saradnja sa kvir umjetnicima 	<p>Sekretarijat za socijalno staranje – Kancelarija za LGBTIQ osobe u saradnji sa organizacijama civilnog društva</p>	<p>2024-2027</p> <p>Glavni grad, donatori, državni budžet 3 750€ godišnje</p>
<p>8.13. Promocija i podsticanje interesekacionalnosti i inkluzivnih praksi u lokalnoj samoupravi</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Broj održanih radionica i konsultacija na ovu temu (4 radionice, najmanje 50 učesnika) - Prepoznavanja jednakog značaja bavljenja svim dimenzijama različitosti: polom, rodnim identitetom, seksualnom orijentacijom, godinama starosti, invaliditetom i hroničnom bolešću, ekonomskim položajem, etničkom porijeklom i vjeroispovješću 	<p>Sekretarijat za socijalno staranje – Kancelarija za LGBTIQ osobe u saradnji sa organizacijama civilnog društva</p>	<p>2024-2027</p> <p>Glavni grad, donatori, državni budžet 125€ godišnje</p>
<p>8.14. Podizanje svijesti o negativnim uticajima diskriminacije po mentalno zdravlje</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Sprovedene medijske kampanje - Organizovani okrugli stolovi, promocija istraživanja o mentalnom zdravlju LGBTIQ osoba (1 okrugli sto, 1 medijska kampanja, ostvarena saradnja sa Festivalom mentalnog zdravlja) 	<p>Sekretarijat za socijalno staranje – Kancelarija za LGBTIQ osobe u saradnji sa organizacijama civilnog društva</p>	<p>2025-2027</p> <p>Glavni grad, donatori, državni budžet 1 700€</p>
<p>8.15. Aktivno učešće u nacionalnoj fokal point mreži lokalnih samouprava i unapređenje saradnje sa drugim crnogorskim opštinama</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Sastanci sa predstavnicima fokal point mreže - Sprovedene aktivnosti i projekti u saradnji sa drugim opštinama 	<p>Sekretarijat za socijalno staranje Kancelarija za LGBTIQ osobe;</p>	<p>2024-2027</p> <p>0€</p>
<p>8.16. Aktivno učešće u aktivnostima međunarodne mreže gradova Rainbow Cities</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Promocija aktivnosti Kancelarije za LGBTIQ osobe na međunarodnom nivou - Učešće u godišnjim zasjedanjima 	<p>Sekretarijat za socijalno staranje Kancelarija za LGBTIQ osobe</p>	<p>2024-2027</p> <p>Glavni grad, donatori, državni budžet 2 500€ godišnje</p>

8.17. Aktivno učešće u aktivnostima Koalicije za LGBTIQ prava RAVNOPRAVNO	- Sastanci Koalicije	Sekretarijat za socijalno staranje Kancelarija za LGBTIQ osobe	2024-2027	0€
8.18. Osnaživanje i jačanje vještina i kompetencija LGBTIQ osoba	- Sprovedeni kursevi i obuke za jačanje vještina I kompetencija (kurs rad ana računarima, kurs stranih jezika, obuka za jačanje komunikacionih vještina, itd) - Savjetovanje i podrška LGBTIQ osobama na tržištu rada – za sastavljanje CV-ija, motivacionog pisma	Sekretarijat za socijalno staranje Kancelarija za LGBTIQ osobe	2024-2027.	Glavni grad, 1 000€ godišnje

9. OSOBE KOJE ŽIVE SA HIV/AIDS-OM I OSOBE U RIZIKU OD HIV-A

Strateški cilj: Stvarati sigurno i podržavajuće okruženje, efikasan sistem prevencije HIV-a i pristupačnog liječenja, njege i pomoći

Aktivnosti	Indikatori	Nosioci aktivnosti	Vrijeme realizacije	Izvori finansiranja
9.1. Saradnja sa Odjeljenjem za HIV, virusne hepatitise i polno prenosive infekcije Centra za kontrolu i prevenciju zaraznih bolesti Instituta za javno zdravlje Crne Gore	- Potpisivanje Memoranduma o saradnji;	Sekretarijat za socijalno staranje Institut za javno zdravlje Crne Gore	2024-2027	0€
9.2. Edukativna predavanja o HIV-u	- Broj održanih predavanja - Broj učesnika	Sekretarijat za socijalno staranje NVO Cazas Institut za javno zdravlje	2024-2027	0€

Lokalni plan za unapređenje socijalne inkluzije i razvoj usluga socijalne i dječje zaštite 2024-2027

			Crne Gore		
9.3. Savjetodavni rad sa mladima u riziku	- Broj održanih razgovora		Sekretarijat za socijalno staranje Kancelarija za prevenciju bolesti zavisnosti	2024-2027	0€
9.4. Edukativno predavanje za korisnike/ce javne ustanove „Kakaricka gora“	- Broj održanih predavanja		Sekretarijat za socijalno staranje Kancelarija za prevenciju bolesti zavisnosti Institut za javno zdravlje Crne Gore	2024-2027	0€
9.5. Edukacija građana o HIV-u i Hepatitisu C	- Broj edukativnih grupa		Sekretarijat za socijalno staranje Kancelarija za prevenciju bolesti zavisnosti NVO Cazas	2024-2027	0€
9.6 Obilježavanje Svjetskog dana borbe protiv HIV/AIDS	- Broj podijeljenih brošura		Sekretarijat za socijalno staranje Kancelarija za prevenciju bolesti zavisnosti Institut za javno zdravlje Crne Gore	2024-2027	0€
9.7. Povećati broj termina koji se odnose na besplatno testiranje građana na HIV/AIDS	- Najmanje pet termina za testiranje - Broj testiranih građana		Sekretarijat za socijalno staranje Organizacije civilnog društva Institut za javno zdravlje Crne Gore	2024-2027	Glavni grad, Institut za javno zdravlje Crne Gore, donatori Organizacije civilnog društva
9.8. Organizacija testiranja i savjetovanja za MSM zajednicu	- Saradnja sa Institutom za javno zdravlje u savjetovaništima i Drop in centrima		Glavni grad Podgorica, Organizacije civilnog društva,	2024-2027	Glavni grad, Institut za javno zdravlje Crne Gore,

	Institut za javno zdravlje Crne Gore	donatori Organizacije civilnog društva 500€ godišnje
--	---	--

10. PREVENCIJA NARKOMANIJE I DRUGIH BOLESTI ZAVISNOSTI

Strateški cilj: Prevencija i suzbijanje bolesti zavisnosti u Glavnom gradu

Aktivnosti	Indikatori	Nosioci aktivnosti	Vrijeme realizacije	Izvori finansiranja
10.1. Edukativna predavanja o bolestima zavisnosti	-Broj održanih predavanja -Broj učesnika	Sekretarijat za socijalno staranje Kancelarija za prevenciju bolesti zavisnosti NVO Cazas	2024-2027	Glavni grad 100€ godišnje
10.2. Smanjenje stigme i diskriminacije osoba koje su u problemu zavisnosti	-Organizovana minimum 1 obuka godišnje o etičkim pitanjima, stigmi i diskriminaciji, relevantnim nacionalnim i međunarodnim propisima i zakonima vezano za bolest zavisnosti za zdravstvene radnike i saradnike, sudije, tužioce, advokate, policiju, socijalne radnike i druge javne službenike. -Sprovedena 1 kampanja godišnje protiv stigme i diskriminacije kako bi se istakla pitanja zaštite prava osoba koja su u problemu zavisnosti, uključujući i komponentu rodne ravnopravnosti	Sekretarijat za socijalno staranje Kancelarija za prevenciju bolesti zavisnosti Organizacije civilnog društva u saradnji sa DZ, Institutom za javno zdravlje i Glavnim gradom	2024-2027	Glavni grad 4 000€ ukupno

10.3.Savjetodavni rad sa mladima u riziku	- Broj održanih razgovora (najmanje 50 godišnje) - Broj učesnika	Sekretarijat za socijalno staranje Kancelarija za prevenciju bolesti zavisnosti	2024-2027	Glavni grad 250€ godišnje
10.4.Edukativno predavanje za klijente Javne ustanove „Kakaricka gora“	- Broj održanih predavanja (najmanje 12 predavanja) - Broj učesnika	Sekretarijat za socijalno staranje Kancelarija za prevenciju bolesti zavisnosti	2024-2027	0€
10.5.Obilježavanje svih bitnih i značajnih datuma za sve oblike zavisnosti (alkohol,PAS,kocka,internet,tablet)	-Najmanje 3 događaja godišnje -Broj prisutnih učesnika/ca	Sekretarijat za socijalno staranje Kancelarija za prevenciju bolesti zavisnosti NVO sektor Institut za javno zdravlje Crne Gore	2024-2027	Glavni grad 1 200€ godišnje
10.6.Distribuiranje postera edukativnog i informativnog karaktera za vaspitno obrazovne ustanove na teritoriji Glavnog grada	-Broj vaspitno-obrazovnih ustanova (najmanje 20)	Sekretarijat za socijalno staranje Kancelarija za prevenciju bolesti zavisnosti	2024	Glavni grad 1 500€ ukupno
10.7.Predavanje za vršnjačke edukatore/ke i jačanje njihovih kapaciteta, a vezano za bolest zavisnosti	-Održano najmanje jedno predavanje -Broj vršnjačkih edukatora/ki (najmanje 15)	Sekretarijat za socijalno staranje Kancelarija za prevenciju bolesti zavisnosti	2024 – 2025.	Glavni grad 1 500€ ukupno
10.8.Edukativna predavanja za roditelje o bolesti zavisnosti (kako da lakše prepoznaju promjene u ponašanju kod djece nastale konzumiranjem PAS) u vaspitno obrazovnim ustanovama	- Broj održanih predavanja (najmanje 4)	Sekretarijat za socijalno staranje Kancelarija za prevenciju bolesti zavisnosti	2024-2027	Glavni grad 150€ godišnje
10.9.Istraživanja koja se odnose na problematiku bolesti zavisnosti	- Izrađen jedan upitnik - Distribuirano najmanje 50 upitnika - Prezentacija istraživanja	Sekretarijat za socijalno staranje Kancelarija za prevenciju	2024-2027	Glavni grad 500€ godišnje

10.10. Organizovanje i realizovanje posjeta mladih iz vaspitno obrazovnih ustanova Javnoj ustanovi „Kakarićka gora“ zbog podizanja svijesti i edukacije o bolesti zavisnosti	- Broj organizovanih posjeta (najmanje 4)	bolesti zavisnosti	2024-2027	0€
--	---	--------------------	-----------	----

11. UNAPREĐENJE ZDRAVLJA STANOVNIŠTVA

Strateški cilj: Unaprijediti zdravlje stanovništva u Glavnom gradu				
Aktivnosti	Indikatori	Nosioci aktivnosti	Vrijeme realizacije	Izvori finansiranja
11.1. Sprovođenje kampanja, edukacija, događaja, istraživanja, itd. Iz domena zdravstvene zaštite	Broj organizovanih događaja/kampanja/istraživanja Broj učesnika/ca i korisnika/ca	Sekretarijat za socijalno staranje Institut za javno zdravlje NVO	2024-2027.	Glavni grad Državni budžet Donatori 20 000€ godišnje
11.2. Edukativne radionice koje se odnose na unapređenje zdravlja građana/ki: -edukacije usmjerene na razvoj zdravih stilova života, seksualnog, reproduktivnog i mentalnog zdravlja -edukacije iz oblasti zaštite životne sredine (otpad, reciklaža, zagađenje vazduha itd.) -edukacije usmjerene ka prevenciji uticaja riziko faktora na nastanak hroničnih nezaraznih bolesti	Broj organizovanih edukativnih aktivnosti (najmanje 60)	Sekretarijat za socijalno staranje Institut za javno zdravlje NVO	2024-2027.	Glavni grad 5 000€ godišnje

Lokalni plan za unapređenje socijalne inkluzije i razvoj usluga socijalne i dječje zaštite 2024-2027

-edukacije usmjerene na podizanje svijesti o starenju i starima (ejdžizam) -promocija zdravog i aktivnog starenja				
11.3. Ozvaničeno uspostavljanje saradnje Glavnog grada Podgorica, Sekretarijata za socijalno staranje i Instituta za javno zdravlje Crne Gore	Potpisan Memorandum o saradnji	Sekretarijat za socijalno staranje Institut za javno zdravlje Crne Gore	2024. godina	0€

Lokalni plan za 2024-2027. sadrži listu aktivnosti i mjera, indikatore, nosioce aktivnosti, vrijeme realizacije i izvore finansiranja usluga koje se odnose na sve navedene ciljne grupe.

PLAN PRAĆENJA SPROVOĐENJA I PROCJENE USPJEŠNOSTI

Praćenje sprovođenja plana (monitoring) je važan element samog procesa, jer dozvoljava da se u hodu procjenjuje kvalitet sprovođenja aktivnosti i shodno tome predlažu bolja rješenja. Imajući u vidu da je sistem socijalne zaštite u Crnoj Gori državno koordinisan, lokalna samouprava, odnosno organ lokalne uprave nadležan za oblast socijalne zaštite, ima ključnu ulogu u sprovođenju i praćenju aktivnosti Lokalnog plana. Pored organa lokalne uprave nadležnog za oblast socijalne zaštite, u cilju praćenja sprovođenja plana potrebno je osnovati Radnu grupu za praćenje realizacije lokalnog plana i njen rad definisati posebnim aktom.

Evaluacija tj. procjena uspješnosti sprovođenja plana radiće se na godišnjem nivou u skladu sa dinamikom njegovog usvajanja. Finalna evaluacija tj. procjena uspješnosti čitavog plana biće urađena na kraju cijelog ciklusa tj. po isteku samog plana (vremenski određenog perioda na koji je plan napravljen). Evaluaciju će uraditi predstavnici organa lokalne samouprave nadležnog za oblast socijalne zaštite i Radna grupa za praćenje realizacije Lokalnog plana, koja će prikupljati informacije od svih relevantnih aktera na lokalnom nivou (organizacija civilnog društva, pružaoca usluga, korisnika, šire zajednice).

Proces praćenja uspješnosti realizacije Lokalnog plana biće rađen u odnosu na indikatore tj. pokazatelje uspješnosti koji su definisani na nivou aktivnosti i nalaze se u sklopu tabele plana.

PLAN KOMUNIKACIJE SA JAVNOŠĆU

Cilj komunikacije sa javnošću je da obezbijedi vidljivost Lokalnog plana u Glavnom gradu. Na godišnjem nivou, važno je obezbijediti i neposredno učešće građana kroz javne rasprave i na taj način proces učiniti inkluzivnijim, sa ciljem da se građani upoznaju sa rješenjima iz Lokalnog plana i shodno tome daju svoje mišljenje.

Plan komunikacije sa javnošću uključuje sljedeće aktivnosti:

- postavljanje Lokalnog plana na sajt Glavnog grada (2024-2027);
- obavještavanje svih institucija i organizacija na lokalnom nivou o postojanju Lokalnog plana;
- dostavljanje informacije medijima o usvajanju Lokalnog plana, sa ciljem da se informiše šira javnost, a posebno firme/kompanije sa ciljem da se stimulišu da razviju ili usklade svoje planove društvene odgovornosti u skladu sa potrebama lokalne zajednice;
- organizovanje godišnje konferencije za medije o rezultatima sprovođenja Lokalnog plana;
- informisanje nadležnih organa na nacionalnom nivou o postojanju Lokalnog plana i godišnje izvještavanje o realizovanim aktivnostima.